

I.

**PŘÍSPĚVKY Z KONFERENCE
O POSLÁNÍ INSTITUTU JANA PAVLA II.
PRO STUDIUM MANŽELSTVÍ A RODINY**

VRANOV U BRNA 14. 5. 2016

ZDRAVICE BRNĚNSKÉHO BISKUPA

Vážení hosté, milí přátelé,

zahajujeme studium, které bylo dlouho připravováno, za které se mnoho lidí modlilo a které má ve svých důsledcích pomáhat rodinám.

Nejsem čtenářem černých kronik, ale občas pročítám články, kde se píše o zázemí, z něž pocházejí ti, kteří se nějak provinili proti zákonu. Řekl bych, že 95 % kořenů nesprávného jednání pochází z rozbitých rodinných vztahů, z toho, že dítě nežilo ve fungující rodině. Nedávno jsem četl studii, v níž psycholožka hodnotila stav mladých lidí, kteří mají strach uzavřít manželství – a hledala příčiny. Nacházela je v tom, že se rodiče nestarali o jejich výchovu. Děti se pohybovaly na kluzišti, které nebylo ohraničeno mantinely. Měly strach pouštět se od kraje někam dál, protože jim nikdo neřekl: „Tady už pozor, tady už není pevný led“, nebo „Bud' opatrný, tady můžeš dojít k úrazu“. Jakoby v sobě tito mladí lidé nesli zárodek strachu, který jim neumožňuje někomu důvěřovat, neumožňuje jim vstoupit do manželství a přijmout za prožívaný vztah odpovědnost. A tak jim i navázaný partnerský vztah přináší současně velkou obavu, jestli to zvládnou, a strach vázat se. Aktuální všeobecný postoj neomezovat se a užít si, co to jen jde, vede k devastaci rodiny. Přesto je právě rodina pro mladé lidi důležitá. Dokonce tak, že ji dávají na první místa v žebříčcích anket jako odpověď na otázku, po čem v životě nejvíce touží.

V současné době na Moravě vzniká několik iniciativ, které se snaží pomoci rodinám. Ti, kteří se dívají jen zvenku, říkají, že jde o plýtvání penězi, že je zbytečné, aby se tímto směrem investovalo zrovna v době, kdy církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zažívá od doby Josefa II. nejvýraznější převrat v otázce financování. Stojíme na začátku období, kdy nevíme, jakým způsobem se budou další věci odvíjet.

Jsem však přesvědčen, že investice do rodiny patří k prioritám. Mnoho institucí je zaměřeno jen na to, aby „hasilo požáry“. Vůbec je nezajímají kořeny, ze kterých vyrůstá to podstatné. Existence Institutu Jana Pavla II. v České republice, v Brně (resp. ve Vranově u Brna) má velký smysl právě proto, že se snaží přivést k jádru, od něhož se to ostatní odvíjí.

Děkuji všem, kteří se za příchod tohoto okamžiku modlili. Vím, že vás nebylo málo. Institut o rodině Jana Pavla II. nepřináší pouze souhrn informací z oblasti teologie, sociologie, psychologie, práva a dalších, to skutečně mohou poskytnout i mnohé jiné organizace, ale to, co Institut Jana Pavla II. přináší a co od něj očekáváme, je křesťanský, tedy Kristův obraz o člověku, o jeho pravém lidství.

Jsme na mariánském poutním místě, které je duchovním středem brněnské diecéze. Svěřme i Panně Marii celou tuto konferenci, vás a všechny, kteří budou vašim prostřednictvím hledat odpovědi na otázky svého života a i skrze vás nacházet krásu manželství. Ať tedy dokážete prostřednictvím své otevřenosti vůči Bohu říct stejně jako Panna Maria: „Zde jsem, chci to, co chceš Ty.“ A věřím, že tento institut přinese mnoho ovoce.

Kéž se tak stane.

*Mons. Vojtěch Cikrle
diecézní biskup brněnský*

SLOVO PREZIDENTA AKP

Excellence, otče biskupe, vážení hosté,

všechny vás zde na Vranově srdečně vítám. Vážím si vaší přítomnosti, tím spíše, že mnozí z vás museli překonat mnoho kilometrů, aby sem přijeli. Díky, že jste tady. Zvláštní poděkování patří vám, otče biskupe, za Vaši neustálou podporu a za záštitu této konference. Rovněž vyslovujeme poděkování náměstkovi hejtmana Jihomoravského kraje, senátoru Ing. Stanislavu Juránkovi, který podpořil konání této konference. Dále děkuji všem přednášejícím, že přijali pozvání: panu Dr. Josefu Zemanovi, R. D. Marku Iskrovi, manželům Kucharčíkovým a Štefanu Žarnayovi a vyjadřuji také vděčnost zítřejšímu hostu Mons. Liviu Melinovi, prezidentu Papežského institutu Jana Pavla II. pro studium manželství a rodiny v Římě.

Scházíme se na této historicky originální konferenci o Institutu JP II. Aniž bych předjímal obsah přednášek, které budou následovat, chtěl bych na úvod této konference dát několik podnětů. V posynodální apoštolské exhortaci *Amoris laetitia* je popsána situace dnešní rodiny. Jsou vykreslena rizika, v nichž se nachází dnešní rodina. Jedním z rizik je špatně využívaná svoboda. Papež v exhortaci píše: „*Svobodná volba umožňuje projektovat vlastní život a rozvíjet ze sebe to nejlepší, ale pokud chybějí šlechetné cíle a osobní kázeň, zvrhne se v neschopnost velkorysého odevzdání. V mnoha zemích, kde se snižuje počet manželství, totiž roste počet lidí, kteří se rozhodli žít sami anebo v soužití bez společné domácnosti.*“ Toto chybné pojetí svobody vstupuje do koncepce rodiny, kdy, jak se zdá, rodina se stává „průchozím místem“, do něhož se člověk uchýlí, pokud se mu to jeví jako vhodné anebo tehdy, když z toho chce čerpat pouze svá práva, a manželský svazek je vydán nejistotě vrtkavých přání a okolností. Dnes je opravdu velmi snadné, aby svoboda byla zaměněna za pouhou ideu, jako by neexistovaly pravdy, hodnoty a prin-

cipy, které jsou neměnné a slouží nám k usměrnění našeho života. Naproti tomu se staví přesvědčení, že každý má soudit podle svého hodnotového žebříčku, to, co je pro něho subjektivně dobré, a proto má být povoleno cokoliv. Papež v tomto duchu pokračuje: „*Manželský ideál a jeho závazek výlučnosti a stability je v takovém kontextu ničen nahodilými konvencemi nebo citovými rozmery. Vystávají obavy ze samoty a touha po chráněném prostoru věrnosti, ale současně roste bázeň před uvíznutím ve vztahu, který může odročit uspokojení osobních aspirací.*“ (AL 33–35)

Jistěže, v této naší situaci rodiny a společnosti, která sama o sobě nepodporuje rodinu a manželství, nemá cenu, abychom pouze vytýkali různé nepřístojnosti, jako bychom tím mohli něco změnit. Ale úkolem nás křesťanů je nepřestat nabízet a rozvíjet ideál nerozlučitého manželství muže a ženy a nepodvolit hodnotu křesťanského manželství jiným módně nabízeným trendům společnosti, v níž žijeme. Synodální otcové nás vybízejí k odpovědnější a velkorysejší snaze, která spočívá v prezentaci důvodů a motivací pro volbu manželství a rodiny, aby tak lidé měli větší ochotu odpovědět na milost, kterou jim nabízí Bůh. A právě toto je smyslem této konference a touhou po naplnění otcovské výzvy papeže a synodálních otců k obnově manželství a rodiny, na což chceme odpovědět také následným studiem ve spolupráci s Institutem JP II.

*Mons. Karel Orlita
prezident Akademie
kanonického práva*

POZDRAV NÁMĚSTKA HEJTMANA JMK

Vítám všechny účastníky i organizátory Konference o poslání Institutu Jana Pavla II. pro studium manželství a rodiny. Zdravím vás na dálku z věčného města Říma, kde jsem společně se svojí ženou a s naší farností na společné pouti.

Jsem rád a věřím, že termín konference ne náhodou připadl právě na Týden pro rodinu a na Mezinárodní den rodiny. A jsem také rád, že vaše setkání probíhá v Jihomoravském kraji, který již od vzniku kraje měl a stále má rodinu v centru svého zájmu. Na krajské koncepci rodinné politiky spolupracovali lidé z Národního centra pro rodinu a vycházeli ze svých bohatých zkušeností. Podporujeme vznik a zachování funkčních rodin, kvalitu rodinného života a pomáháme vytvářet vhodné podmínky pro život rodiny.

Moji rodiče jsou spolu již více než šedesát let a stále se mají rádi, to je pro mne velkým obohacením a příkladem pro život. Jsem zastáncem třígenerační rodiny, ve které mají místo jak děti, tak stárnoucí prarodiče. Dnešní životní styl se ale od tohoto modelu hodně vzdaluje, a tak hodně dětí vyrůstá v neúplných rodinách a hodně seniorů žije v domovech důchodců. Ať už se náš život ubírá jakýmikoliv cestami, vždy je důležité, abychom našli pomocnou ruku, oporu, průvodce, zvláště tehdy, když se ocitneme v těžkostech a v nesnázích.

Jsem tedy rád, že zde věnujete prostor rodině, že si zde také připomínáte počín skvělého papeže, nyní světce, Jana Pavla II. a přeji vám, aby tento společně strávený čas byl pro vás obohacením a radostnou inspirací do vaší práce, do vašeho života.

*Ing. Stanislav Juránek
náměstek hejtmána
Jihomoravského kraje*

NAUKA JANA PAVLA II. O MANŽELSTVÍ A RODINĚ V KONTEXTU AKTUÁLNÍ SITUACE V ČR

PhDr. Josef Zeman, CSc.

Na začátku svého vystoupení bych si rád vyžádal vaše svolení, že se nebudu na prvním místě věnovat aktuální situaci v ČR, ale omezím se na poněkud užší oblast, a to na pohled, v čem ovlivnila nauka Jana Pavla II. vývoj služeb naší církve pro manželství a rodiny po společenské změně v r. 1989. Vede mě k tomu zúžení radost, že jsem se mohl po většinu svého profesního života uplatnit jako praktický psycholog a psychoterapeut v těchto službách. Pokusím se tedy dotknout některých oblastí učení Jana Pavla o rodině a manželství z tohoto zorného úhlu a tím poukázat i na vliv, které toto učení mělo na práci moji a práci dvou církevních institucí, které jsem vedl a o kterých se zmíním na závěr.

Chceme-li plně pochopit učení Jana Pavla II. o manželství a rodině, musíme vzít v úvahu širší časové období, které nám pomůže vidět podstatné okolnosti, v jejichž rámci se právě tato nauka koncipovala a uskutečňovala. Karol Wojtyła se stal knězem v době aktuálnosti autoritativního dokumentu Pia XI. *Casti Connubii* z r. 1930 a slavného projevu k porodním asistentkám Pia XII. z r. 1951; a protože jako mladý vzdělaný kněz, zároveň vysokoškolský učitel a oblíbený společník, žil uprostřed mladých lidí, nemohl nevnímat jako naléhavé četné otázky, které v té době doslova pálily generace mladých lidí. Rozpor mezi tehdy hlásanou manželskou sexuální morálkou a životní praxí byl jen obtížně řešitelný a zvláště pro mladé kněze musel představovat velkou morální zatěžkávací zkoušku.

Dovolím si snad jen připomenout, že encyklika *Casti Connubii* značně zjednodušeně teologicky zdůvodňuje povinnost rodičovské plodnosti a dochází k tezi, cituji čl. 57, že „*jakékoli manželské obcování,*

při němž jest úmyslným zásahem lidí olupován úkon o svůj přirozený účinek, to jest dáti život dítěti, jest prolomením zákona Božího a přirozeného, a ti, kdo se dopustili něčeho takového, poskvrňují své svědomí těžkou vinou“.

Encyklika připomíná dále jednoznačnou podřízenost ženy muži a dodává, že žena musí, cituji: „*vyhovět muži ve všem, čím je mu povinna*“. Manželskou lásku uznává, ale chápe ji jako druhotný účel manželství a odlišuje ji od slepého souzvuku povah a od pouhé citové náklonnosti. Nejzávažnější problém, který určitě trápil i mladého Wojtylu, bylo prohlášení proti emancipaci vdaných žen. Odsouzena byla podle čl. 75, cituji: „*snaha po jejich emancipaci fyziologické, sociální a hospodářské*“, jmenovitě tedy bylo ženám zakazováno spolurozhodovat o početí dítěte, snaha mluvit do ekonomických záležitostí rodiny a snaha podílet se na tvorbě sociálního statutu rodiny. Bylo sice konstatováno, že žena má před Bohem stejnou důstojnost jako muž, ale v popředí stálo implicitně sdělené přesvědčení, že tuto důstojnost v pozemských podmínkách a v manželství ve vyjmenovaných oblastech aktivně uplatňovat nesmí.

Exhortace papeže Františka *Amoris laetitia* o pouhých 86 let později dostojí svému názvu a v rozsáhlém textu se věnuje všem myslitelným peripetiím vztahu manželské lásky, důsledně vyzývá k celocírkevnímu zvýšení pastoračního úsilí na pomoc manželům a za církvev sebekriticky poznamenává, že (čl. 37) dříve se v manželství celkově, cituji: „*ideál vzájemné pomoci ponechával ve stínu téměř exkluzivního důrazu na povinnost plodit potomstvo*“.

Co se dělo v této době, tedy mezi rokem 1930 a současností s euroamerickou rodinou? Rodina, a to i rodina křesťanská, se v této době radikálně změnila. Společnost jako celek přijala nový obraz rodiny a opustila všechny do té doby účinné sankce, které jeho změnu blokovaly.

Stručně charakterizováno se z převážně právně definované, hierarchicky uspořádané a sociálním tlakem vnucované instituce, jejíž stabilita byla též zajištěna vynucenou všestrannou závislostí žen na mužích, postupně stalo dobrovolně zvolené a rovnoprávné společenství muže a ženy, kteří mají právo rozhodovat o společném životním scénáři, a to včetně rolí, které každý z nich na určitou dobu nebo trvale přijme. Křesťanské rodiny se v této době změnilly stejně, liší se pouze tím, že berou většinou vážněji nerozlučitelnost uzavřeného a naplně-

ného svazku, mají lepší představu o pojmu manželská láska a v posledních desetiletích i spontánně častěji vyhledávají vnější pomoc, aby se jim dnes již obecně známou definici podle GS 48, tedy „*společenství manželské lásky a života*“, podařilo naplnit.

Tato epochální změna proběhla fakticky až s odstupem po skončení II. světové války, nezávisle na katolické církvi, avšak relativně brzy jí církve velmi kompetentně reflektovala a v r. 1965 též nejvyšší autoritou, koncilem, v hlavních bodech teologicky podložila a společensky akceptovala.

V občanské společnosti byla hlavním motorem této změny humanistická filozofie, dále nově vzniklá společenská atmosféra umožňující vzdělání žen a z toho se oddělující proud, kterému dnes říkáme první a postupně druhá vlna feminismu, která usilovala především právními prostředky o dosažení reálné rovnoprávnosti mužů a žen. (Poznámka: nemluvím o III. vlně feminismu.)

A u této příležitosti chci poukázat na jednu historickou skutečnost.

Zatímco stěžejní díla feminismu difference, tedy té druhé vlny, vycházela teprve od sedmdesátých let, patrně nejvýznamnější publikace Američanky Carol Gilliganové až v r. 1982, obsahovala výše zmíněná konstituce *Gaudium et Spes* jasnou deklaraci rovnosti muže a ženy v manželství a v rodině již o několik let dříve. Církve vykročila v této oblasti nepochybně včas a správným směrem.

To rozhodující, jak uvést revoluční kroky koncilu do života církve, však teprve muselo přijít. A v tomto okamžiku, v r. 1978, doslova „vyšla hvězda“ nového papeže Jana Pavla II., který uprostřed tohoto dějinného oblouku jeho průběh z podstatné míry pozitivně ovlivnil. Dokázal, že církevní učení nemusí opustit církevní tradici a při tom může citlivě, a po zvládnutelných krocích, stavět řadu věcí týkajících se postavení ženy ve společnosti, manželského vztahu a manželské sexuální morálky do reálných poměrů současného světa.

Z psychologického pohledu církve v osobě tohoto svatého papeže opustila vůči společnosti odsuzující rétoriku jeho předchůdců a vykročila cestou k hlubšímu pochopení současného vývoje společnosti. Zároveň začala k vývoji sekularizující se společnosti propracovávat svoji paralelní alternativu, která není o nic méně vědecká a o nic méně humanistická. A mimochodem, dovoluji si dodat, vysoká prestiž sou-

časného papeže Františka i mezi nevěřícími je velkým důkazem, že cesta nastoupená JP II. byla správná.

Na tomto historickém díle Jana Pavla II. je pozoruhodných několik účinných prostředků a několik novátorských projektů a počínů. Za účinné nové prostředky bych na prvním místě jmenoval změnu jazyka, kterým se církevní dokumenty do té doby, a od JP II. nově vyjadřovaly. Za druhou oblast chci na prvním místě uvést počín, kterým zásadním způsobem obohatil jednu důležitou část církevního teologického, křesťanský antropologického a filosofického myšlení. Z vnějšku obce teologů, tedy od neteologů vnímáno, vytvořil zásadně novou teologii ženy.

Za třetí se zásadním způsobem vyjádřil k neobyčejně palčivému problému relativně vysokého procenta svátostně uzavřených manželství, která však nebyla schopná dostát svému povolání a žije z tohoto důvodu v těžce neuspořádaném vztahu.

Psychologický pohled na tyto tři témata bych rád ještě poněkud podrobněji rozvedl, protože vyjmenované prvky učení JP II. podstatně rozšířily možnosti křesťanské praktické, psychoterapeutické a poradenské práce s manželstvím a rodinou.

K prvnímu tématu, tedy k jazyku jeho projevů a jeho dokumentů, jen ve stručnosti. Na prvním místě lze říci jednu důležitou poznámku: Jan Pavel II. měl vždy před očima více adresáta projevu, než pozici, ze které mluví. Jeho předchůdci mluvili za magistérium, on mluvil i jako pontifik k posluchačům a ke čtenářům. Tento základní postoj a tato dovednost se v průběhu jeho pontifikátu zdokonalovaly. Jeho rané katecheze, např. třetí část cyklu o lidské lásce z r. 1981, byly ještě nesený spíše jazykem precizního a fundovaného novátorského teologa, který laskavě a pečlivě vysvětluje složité záležitosti. Naproti tomu dokumenty z konce devadesátých let a např. *Novo millennio ineunte* z r. 2001 již promlouvají jazykem laskavého a chápajícího, i když stále vrcholně zodpovědného pastýře.

Více se však chci pozastavit nad jeho druhým výše uvedeným přínosem, nad jeho teologií ženy. Karol Wojtyla patrně již od svého mládí registroval v té době se v západokřesťanské civilizaci vynořující odkazy na potřebnost pochopení fenoménu ženskosti a ženského myšlení, o čemž svědčí např. později zaznamenané narážky na jeho znalost díla C. G. Junga. Zvláště o tomto zájmu však svědčí pozdější

soukromé dopisy s některými významnými ženami jeho doby. Lze za nimi vidět daleko více jeho lidský a osobní zájem o tento nový společenský fenomén, než jen zájem o konvenční společenské kontakty. Konkrétně třicet let trvající korespondence s americkou filozofkou Annou-Teresou Tymienieckou měla charakter i hlubokého lidského vztahu. Není nutné pochybovat o tom, že skutečné poznání nově objevené ženskosti, kterou doba umožňovala, bylo pro arcibiskupa a později i papeže obrovským zdrojem, který hluboce ovlivnil jeho myšlení a který on geniálním způsobem využil.

Zatím nejsou k dispozici solidní analýzy této korespondence, avšak jejich promítnutí se do jeho porozumění problematice manželství a rodiny je podle mého názoru nezpochybnitelné. Stal se určitě prvním mužským a celibátním teologem, který je zároveň skutečným znalcem ženské duše. Myslím tím, že na rozdíl od mnoha mariánských ctitelů předcházejících dob obohatil svoji osobní hlubokou mariánskou úctu poznáním skutečných současných žen a jejich konkrétního a praktického vnitřního světa.

Orientace na nové pochopení ženskosti jako plnohodnotné komplementarity k muži se začala objevovat již v jeho práci před zvolením papežem a brzy po zvolení již v prvních katechezích na podzim 1979. Plně však rozvinul tuto tematiku až v r. 1988, v desátém roce svého pontifikátu, v encyklice *Mulieris dignitatem*, která opakuje některá tradiční teologická východiska, ale dostává se rychle až ke konkrétnímu společenskému obrazu současné ženy. Brilantně poukazuje na biblické kořeny nového nabízeného teologického pohledu na ženu a dospívá v čl. 16 k pojmu „*evangelijní rovnost muže a ženy vzhledem k velkým Božím dílům*“. Pokračuje řadou poukazů na nedostatky dosavadního společenského vnímání ženy a ženského myšlení, například výrokem, že, cituji čl. 18: „*muž má ve společném rodičovství zvláštní dluh vůči ženě*“ – a teď to přijde –, protože „*se musí v mnohém ohledu učit od matky svému otcovství*“.

A důležitá souvislost: V této době se začíná v sociologické literatuře objevovat pojem nové otcovství, který se zhruba o dvacet let později stane pojmem velmi frekventovaným. Psychologicky se nový otec liší od tradičního tím, že se u něj podařilo odstartovat instinktivní rodičovské chování, které je co do motivace podobné instinktivnímu chování matek. Tím jsou tito otcové motivováni k pozornému a oběta-

vému, i když stále zcela mužskému chování vůči dítěti, což velmi usnadňuje dlouhodobě jejich rodičovské a výchovné schopnosti. Papež vyjádřil jinými slovy ve stejné době velmi podobnou myšlenku.

V rozboru známého textu z listu Efezanům o podřízenosti ženy muži pak dochází k závěru, že jde, z celkového kontextu listu, *vždy o podřizování vzájemné*, a následuje nová teze: čl. 24, *protože mužské a ženské podřizování se vzájemně doplňuje a tím dosahuje (člověk – vloženo J. Z.) dokonalosti*. Vrcholem encykliky je podle mě čl. 30 s větami o mravní síle ženy, která je postavena na vědomí, že „*Bůh jí (ženě) zvláštním způsobem svěřuje člověka*“. Platí to za všech okolností, a to *i v podmínkách společenské diskriminace, v jakých se žena může nalézat*.

Jako kardinál a účastník velkých diskusí Druhého Vatikána do hloubky pochopil, že v otázkách manželství a rodiny vnese revoluční novost konstituce *Gaudium et Spes* do pokoncilní pastorační praxe církve mnoho nejistoty, což se v plné míře potvrdilo o tři roky později při zveřejnění encykliky *Humanae vitae* Pavla VI. v r. 1968. Nejsm si jistý, zda se všeobecně ví, že arcibiskup Wojtyla udělal do té doby v církvi neslýchanou věc. Již v r. 1966 ustanovil v Krakově vlastní arcidiecézní komisi a posléze arcidiecézní Institut studií o rodině, jejichž prvním úkolem bylo studovat stejnou problematiku regulace porodnosti, kterou v téže době studovala komise papežská, svolaná Janem XXIII. a obnovena Pavlem VI. Již v únoru 1968 byl výsledek této polské práce zaslán Pavlu VI. a zpětně je uznávanými autory (G. Weigel) hodnoceno, že hloubka teologického zdůvodnění, kterou tehdy Wojtyla nabídl, by bývala jejím včleněním do vznikající encykliky podstatným způsobem zmírnila krizovou celosvětovou diskusi, která po encyklice *Humanae Vitae* následovala. Stanoviska a závěry obou materiálů byly při tom zcela shodné.

Osobně jsem přesvědčen, že podobné vyčkání na příhodný čas, jako u zveřejnění teologie ženy, uskutečnil Jan Pavel II. také při knižním zveřejnění svých pověstných katechezí „o lidské lásce podle Božího plánu“, které zazněly při generálních audiencích od září 1979 do listopadu 1984, avšak zveřejněny v knižní podobě byly pod názvem *The Theology of the Body* až v r. 1997. Jakoby zvláštní zveřejňování jednotlivých dílčích celků z této problematiky připravovalo půdu pro následné předložení celkového teologicko-antropologického přístupu.

První část katechezí vyšla knižně pod názvem *Původní jednota muže a ženy* u Paulánů v Bostnu v r. 1981. Je nutné vidět hluboký význam v tom, že papež nejprve zveřejňuje originální a pronikavou teologickou koncepci implikující, v čem všem se stejná důstojnost, a tedy i evangelijní rovnost ženy a muže projevuje, aby teprve potom, až v další knižní publikaci, přistoupil k nárokům, před kterými současné manželství a rodina stojí. Kniha *Reflexe na Humanae Vitae* vyšla tamtéž v r. 1984 a obsáhlejší *Teologie manželství a celibátu* vyšla též v Bostonu v r. 1986.

Z psychologického hlediska vidím tento odklad a rozdělení tématiky jako vysoce účelnou snahu, aby ve vypjaté atmosféře tehdy probíhající obecné diskuze o antikoncepci nezanikly důležité myšlenky širšího a hlubšího významu.

Jakoby předpokládal, že jeho teologie těla bude následnými autory spíše redukcionisticky popularizována, což se podařilo např. Christopheru Westovi, než dále propracována a zpřístupňována. Hlubší pochopení a zpřístupnění původních myšlenek teologie těla se podařilo např. Carlu Andersonovi a Josému Granadosovi v knize *Called to Love* z r. 2012.

Třetím důležitým přínosem Jana Pavla II. pro psychologickou praxi vykonávanou pro manžele v křesťanském duchu je jeho další převratně nová téze, že existuje psychická neschopnost platně uzavřít a naplnit svátostné manželství. Tato neschopnost může být včas nerozpoznatelná. Tento výrok takto doslova nikde obsažen není, ale pokusím se ho určitými texty doložit.

Prvním je papežův osobní příspěvek do již tehdy delší dobu probíhající tvorby nového CIC, který je vyjádřený v dokumentu *Sacrae disciplinae leges* z r. 1983, a druhým je jeho *Projev ke členům soudu Římské rotý o tématice kánonu 1095 CIC* z února 1987.

K prvně jmenovanému dokumentu jsem nenalezl přímé formulace, ale nové úpravy kodexu, jmenovitě rozšíření kánonu 1095 o psychické příčiny neplatnosti uzavřeného manželství od jeho vzniku, svědčí o souhlasu papeže s tímto postupem. A právě v druhém jmenovaném materiálu se k tomu explicitně vyjadřuje, respektive zásadním způsobem upřesňuje formulace, které tuto skutečnost vyjadřují. V projevu k soudcům Římské rotý 5. 2. 1987 na prvním místě Jan Pavel oceňuje přínosy moderní psychologie a psychiatrie pro,

citují čl. 2, „*objasnění psychického dění, jak vědomého, tak nevědomého*“, na druhé straně se však zároveň jasně vyjadřuje k jejich místu ve fungování církevních soudů. Zvláště důrazně upozorňuje na nutnost, aby soudem přizvaní odborníci byli vždy voleni jen mezi těmi, kteří kompetentně vycházejí z tezí křesťanské antropologie.

Pro praxi soudem vyžádaného znaleckého posuzování jsou v citovaném papežově projevu klíčové dvě věty: První se odvolává již na Tridentský koncil a jeho formulaci, že svět „*trpí hlubokou nevyrovnaností, která tkví v srdci člověka*“, a vysuzuje z toho, že, citují čl. 6, „*pro oblast manželství to znamená, že realizace významu manželského svazku, prostřednictvím vzájemného darování se manželů, se stává možná pouze prostřednictvím trvalého úsilí, které s sebou nese také zřeknutí se a obět*“. Druhá věta o jeden článek dále stručně shrnuje, že „*pouze neschopnost, a ne již obtíž dojít ke shodě a uskutečnit pravé společenství života a lásky, zneplatňuje manželství*.“

Přesto, že tyto věty byly řečeny nejvyšším církevním právníkům, zachovávají si jazyk, který je srozumitelný právě pro jiné než právní myšlení. Jakoby papež počítal s tím, že pomoc odborníků bude účinná především tam, kde podstata problému bude vyjádřena stručně a jasně. Vidím v tom zdařilý pokus zabránit možným nedorozuměním, která vznikají z nesrozumitelnosti právního jazyka pro jiné odborníky a nesrozumitelnosti jiného odborného jazyka pro právníky ne v tom smyslu, že by nebyli schopni překladu jednotlivých slov, ale v tom smyslu, že široký kontext odborných významů obou stran se nachází, linkvisticky řečeno, každý v jiném sémantickém prostoru. Jako psychologové máme zkušenost, že nad jednotlivými slovy se domluvit lze, ale to hlavní umožnil právě Jan Pavel II. zmíněnými dvěma termíny: bylo nebo nebylo v konkrétním manželství přítomno trvalé úsilí o naplnění vzájemného sebedarování i za cenu oběti, a za druhé, byl nebo nebyl neúspěch této snahy podložen neschopností jako jistou trvalou osobnostní charakteristikou, a nikoli pouze těžkostí vyplývající z vnějších náročnějších situací.

Citovaný příspěvek Jana Pavla II. se stal doslova mostem k porozumění mezi dvěma odbornými světy, bodem, ke kterému směřují dvě odbornosti z různých stran. Tento počín přináší trvale dobré ovoce, ale i jednu poněkud zneklidňující otázku. Proč se Jan Pavel II.

nevěnoval této svrchovaně důležité otázce hlouběji a nevysvětlil ji, jak měl dosud ve zvyku, obsáhlejší publikací. Tušil snad, že to udělá v příhodnější čas některý jeho nástupce? Třeba současný papež?

Situace v ČR po společenské změně v r. 1989 začala u vybudování jistých materiálních a organizačních východisek. Věřící, zvláště na Moravě, začali spontánně zakládat občanská sdružení na podporu křesťanského životního stylu rodin, což rychle přerostlo do vzniku diecézních center pro rodinu prostě proto, že tato sdružení stihla vzniknout dříve, než konsolidace nově obsazovaných a následně i nově organizovaných diecézí a arcidiecézí. Jako laici jsme předešli v tomto směru církevní hierarchii, ale potom jsme se snad bez výjimky pastoračním pravidlům a požadavkům církve podřídili. V r. 1991 vznikla podobným způsobem v Brně církevní manželská a rodinná poradna BETHESDA, kde byla od samého počátku psychologická a poradenská odbornost budována na křesťanské antropologii, protože již byly zakladatelům známy jednak knižní publikace vydané v r. 1968 a jednak byly k dispozici zdroje samizdatové.

V r. 1996 bylo z iniciativy kardinála Vlka, ale opět *de facto* laiky založeno Národní centrum pro rodinu při České biskupské konferenci, s posláním monitorovat situaci rodin v ČR, vyjadřovat a šířit stanoviska církve k problematice manželství a rodiny a spolupracovat s obdobnými evropskými organizacemi. Pozoruhodnou kapitolou činnosti této organizace je tradice každoročních mezinárodních odborných konferencí o rodinné politice v Evropě, trvající od r. 1999, konaná v hlavním sále Senátu PČR. Asociace center pro rodinu, jakožto střešní organizace diecézních center byla založena v r. 2001.

Celkově se dá říci, že laické prorodinné organizace prosperují v rámci církve tam, kde vznikly jako jejich, tedy laická iniciativa, nikoli jako ustanovení shora. Je to asi proto, že napřed bylo k dispozici nasazení a nadšení konkrétních místních věřících a teprve potom ordináři takovou iniciativu přijali. Kde tomu bylo naopak, není úspěšnost takového kroku úplně oslňující.

Nemohu však opomenout skutečnost, že o podporu křesťanského pojetí manželství a rodiny se snaží další desítky občanských sdružení a iniciativ, které nejsou přímo vázány na strukturu církve. Nejúspěšnější je určitě hnutí pod názvem Manželská setkání, jehož

aktivitami prošlo od jeho skutečného vzniku v r. 1989 jistě několik tisíc manželských párů a pro drtivou většinu z nich se tato událost stala novým a výrazným impulzem na cestě ke stálému růstu vztahu jejich manželské lásky. Úspěšnost mnoha dalších však nechci touto poznámkou snižovat.

MANŽELSTVO, RODINA A ZJAVENIE LÁSKY VO SVETE

ThLic. Marek Iskra

Sväté písmo Nového zákona obsahuje sloveso „zjaviť“ viac ako 70krát. Kresťanstvo je náboženstvom Zjavenia Lásky. Pánov Anjel sa zjavil Márii pri počatí, alebo Jozefovi vo sne, keď sa strachoval, mudrom sa zjavila na východe hviezda a prišli sa pokloniť Ježišovi, ale predovšetkým, Ježiš sám sa mnohokrát zjavil apoštolom po svojom zmŕtvychvstaní.

Celé evanjelium je dobrou zvesťou preto, lebo je zjavením Lásky Otca. Ježiš sa pred svojím umučením modlí takto: *„Zjavil som tvoje meno ľuďom, ktorých si mi dal zo sveta. Ohlásil som im tvoje meno a ešte ohlásim, aby láska, ktorou ma miluješ, bola v nich a aby som v nich bol ja.“* (Jn 17, 6.26)

Dnes sme tu, aby sme si Zjavenie Lásky, o ktorom hovorí Božie slovo zasadili do kontextu manželstva a rodiny. V najnovšej exhortácii pápeža Františka sa píše: *„Manželstvo a rodina získavajú od Krista skrze Cirkev potrebnú milosť, aby mohli svedčiť o Božej láske a žiť životom spoločenstva“* ... *„Rodina a manželstvo boli Kristom spasené a obnovené k obrazu Najsvätejšej Trojice, ktorá je tajomstvom, z ktorého pramení každá pravá láska.“* (AL 63)

Láska v diele Karola Wojtylu

„Láska“ – slovo toľkých významov! Avšak „láska“ pre Karola Wojtylu, neskôr pápeža Jána Pavla II., vždy znamenala minimálne dve veci súčasne: OSOBNÚ SKÚSENOSŤ a ZJAVENIE. Životu svojich priateľov, ktorí sa s ním delili o svoje životné príbehy dával Wojtyla vždy hlbší a v konečnom dôsledku teologický význam.

Hovoril im: „*Váš život naoko všedný a obyčajný je súčasťou veľkej drámy hriechu a spasenia. Pokiaľ v tejto dráme ľudská láska nedosiahne úroveň lásky ako požaduje Kristovo evanjelium a naopak podľahne „tlaku reality“, tak láska vyprchá!*“

Priblížme si myšlienky sv. Jána Pavla II., pápeža rodiny, a jeho ponímanie manželstva a rodiny ako zjavenie lásky Najsvätejšej Trojice vo svete.

Keď Karol Wojtyła, ako arcibiskup Krakova, videl akú reakciu vyvolala encyklika *Humanae vitae*, rozhodol sa systematicky venovať téme snubnej lásky medzi mužom a ženou (*por.* Ef 5,32). Začal pripravovať knihu, ktorej hlavnou úlohou bolo spomenutú encykliku vysvetliť pozitívnym spôsobom. Krátko pred jej dokončením, však, bol zvolený za pápeža, a preto kniha nebola vytlačená. Pripravený materiál sa rozhodol použiť pre svoje generálne audiencie. Bol to jedinečný projekt, ktorý nikdy predtým nemal obdoby a po svojom ohlásení teda vyvolal nemalý rozruch v radoch samotnej Rímskej kúrie. Už myšlienka „tematických audiencií“ bola novinkou, ktorá vyvolávala počudovanie, ale ešte výbušnejšia bola téma. O témach manželskej čistoty, zdržanlivosti a antikoncepcii sa po roku 1968 odvážil otvorene zmieňovať len málokto. Odrazu existovalo viac ako 130 katechéz pápeža v rámci generálnych audiencií, počas rokov 1979 – 1984! Bol to však určite najlepší spôsob, ako ohlásiť pravdy o ľudskej láske medzi mužom a ženou. Katechézy boli totiž vysielané do celého sveta cez Vatikánsky rozhlas a publikované v novinách *L'Osservatore Romano*, stali sa tak inšpiráciou pre rozvíjanie bohatej teologickej diskusie.

Bola to dráma, a to hneď v niekoľkých dejstvách... Pamätám sa, ako sa raz jeden z mojich starších profesorov pýtal v rámci verejnej konferencie istého talianskeho kardinála, ktorý bol v tom čase ešte len biskupom: „*Monsignore, žiaci sa učia pri nohách svojich majstrov, povedzte nám, ako bolo prijímané učenie Jána Pavla II o ľudskej láske?*“ Kardinál sa zamyslel a odpovedal: „*Musím povedať, že sme ho spočiatku nemali radi. Otváral témy, o ktorých sme už dlho mlčali. Až neskôr sme spoznali, aké to bolo veľmi dôležité a prozretelné.*“

Túžba po poznaní pravdy, poetický duch, filozofické štúdiá, v ktorých sa zaoberal otázkou či je možné vytvoriť pevný základ morálneho života len na báze etiky a filozofie bez kresťanského Zjavenia Lásky, čím chcel preskúmať všetky možnosti ako pomôcť človeku

v druhej polovici 20. st., ho priviedli k záveru, že na otázku „*Prečo byť dobrým?*“ bez Kristovho Zjavenia definitívna odpoveď neexistuje. Ako teda zjaviť Lásku Otca svetu? Svet túži po láske, ale Kristovu lásku odmieta. Ako toto napätie zmierniť?

Teologická antropológia Jána Pavla II.

Riešením pre sv. Jána Pavla II. bolo prijatie výzvy doby, ktorá do stredu pozornosti postavila človeka a jeho šťastie. Sv. Ján Pavol II. teda tiež postavil do stredu svojho teologického skúmania človeka. O Božom Zjavení Lásky, človek po hrôzach 2. svetovej vojny, nebol schopný počúvať. Stredom jeho snaženia bolo dosiahnutie ľudského šťastia a to najlepšie bez Boha. Sv. Ján Pavol II. akceptoval výzvu, a teda dal do stredu skúmania teológie človeka a jeho šťastie, avšak v konfrontácii s ateistickou antropológiou neúnavne pripomínal, že vylúčenie Božieho Zjavenia privedie človeka opäť len k novému otroctvu. „*Aby sme spoznali človeka, pravého, celého človeka, musíme poznať Boha.*“ (CA 55) Cirkev čerpá zmysel pre človeka z Božieho zjavenia. Preto sv. Ján Pavol II. rozvíjal ako konfrontáciu voči ateistickej vízii človeka svoju kresťanskú antropológiu ako skutočnú kapitolou katolíckej teológie. Práve túto kapitolu svojho učenia zdôrazňoval. Môžeme to vidieť už v jeho prvej encyklike, ktorá sa volala *Redemptor hominis – Vykupiteľ človeka*, ktorú podpísal 4. marca 1979. V jej úvode, v kapitole „*Kristus sa spojil s každým človekom*“ píše:

„Ježiš Kristus je hlavnou cestou Cirkvi. On je našou cestou ‚k Otcovi‘. A je aj cestou ku každému človeku. Na tejto ceste, ktorá vedie od Krista k človeku, na tejto ceste, na ktorej sa Kristus spája s každým človekom, nikto nemôže Cirkev zastaviť. Vyžaduje si to časné i večné dobro človeka. Kvôli Kristovi a vzhľadom na tajomstvo, v ktorom spočíva sám život Cirkvi, Cirkev musí byť citlivá voči všetkému, čo prispieva k skutočnému dobru človeka, ale ani nemôže byť ľahostajná voči všetkému, čo toto dobro ohrozuje.

Ide tu teda o človeka v celej jeho pravde a v jeho celom rozmere. Nejde o dajakého abstraktného človeka, ale o skutočného, t.j. konkrétneho, historického človeka. Ide o každého človeka, lebo každý človek je zahrnutý do tajomstva vykúpenia a s každým sa Kristus

navždy spojil vďaka tomuto tajomstvu. Každý človek prichádza na tento svet počatý v lone matky, narodí sa z nej a práve v dôsledku tajomstva vykúpenia je zverený starostlivosti Cirkvi. Táto starostlivosť sa týka celého človeka a sústreďuje sa na neho celkom osobitným spôsobom. Predmetom tejto starostlivosti je človek vo svojej jedinečnej a neopakovateľnej reálnej existencii, v ktorej zotráva nenarušený obraz a podoba samého Boha.“ (RH 13)

Prečo tak obširne citujem prvú encykliku? Ak chceme hovoriť o manželstvách a rodinách v kontexte učenia sv. Jána Pavla II., potrebujeme si hlboko uvedomiť, že sv. Ján Pavol II. nemal pred svojimi očami nejaké nedosiahnuteľné ideály, ani abstraktné ľudské osudy. Dobre rozumel človeku i problému nacizmu a komunizmu a porozumel veľmi dobre aj tomu, že ich základný omyl ako aj omyl súčasnej spoločnosti má antropologický charakter.

Vedel, že socializmus pokladá jednotlivca len za obyčajný prvok, alebo molekulu sociálneho organizmu tak, že dobro jednotlivca je celkom podriadené fungovaniu štátu. To, čo platí pre ateistické režimy, ktoré oberajú človeka o jeden z jeho hlavných rozmerov a to o duchovný, to isté platí aj pre liberálne a konzumné spoločnosti, ktoré sa pod rôznymi zámienkami snažia človeka presvedčiť o jeho nezávislosti od akéhokoľvek zákona i od Boha a uzatvárajú ho do egoizmu na škodu jeho samého i druhých. Hlavný prínos sv. Jána Pavla II. bol teda v jeho upriamení pohľadu celej jeho teológie na človeka – konkrétneho reálneho človeka, ktorého podstatou je výnimočnosť vo vzťahu k iným stvoreným bytostiam, realita hriechu i pravda vykúpenia v Kristovi. Tomuto pohľadu hovoríme kresťanská antropológia.

Falošná koncepcia ľudskej osoby pochádzajúca z teoretického alebo praktického ateizmu totiž popiera najhlbší pohľad na opravdivú veľkosť človeka, jeho transcencenciu vo vzťahu k svetu, ale aj vo vzťahoch navzájom – zvlášť vo vzťahoch lásky k druhému človeku. Bez Božej milosti sú ľudské vzťahy silno náchylné na číry egoizmus, ktorý je pravou príčinou rozpadu medziľudských vzťahov.

Duchovná prázdnota v srdci človeka vyvolaná komunizmom, alebo konzumizmom je vždy tá istá bieda, ktorá zanecháva hlavne mladé generácie bez orientácie. Človeka jednoducho nemožno vnímať len zo stránky vonkajšej, hospodárskej, cez kultúru, jazyk, rasu či

jeho históriu. Kľúčovými v jeho pochopení sú skutočnosti jeho narodenia, láska, práca a smrť. To sú podstatné existenciálne skutočnosti, ktoré dostávajú svoje svetlo podľa toho, aký postoj zaujme človek k tajomstvu Boha. Takto sa zrodila teológia tela. Z pohľadu na človeka, z pohľadu na jeho jednotu tela a duše. Tajomstvo Vtelenej Lásky, ktoré sa prejavilo v živote Márie, sa v živote človeka najintenzívnejšie prejavuje v jeho zápase o živú lásku v podobe manželského zväzku muža a ženy.

V čase sexuálnej revolúcie a agresívneho liberalizmu je však potrebné zostúpiť čo najkonkrétnejšie ku človeku, aby pochopil výzvu, pred ktorou stojí a nezľakol sa jej veľkosti a ani úlohy, ktorá je s jej realizáciou spojená. Ešte raz by som rád odcitoval z prvej encykliky Sv. Otca Jána Pavla II. A to konkrétne pasáž, v ktorej povzbudzuje, aby všetky cesty Cirkvi viedli k človekovi:

„Cirkev nemôže opustiť človeka, ktorého ‚osud‘ – to značí vyvolenie a povolanie, narodenie a smrť, spasenie alebo zatratenie – je tak úzko a nerozlučne spojený s Kristom. Vzťahuje sa to na každého človeka žijúceho na tejto planéte, na tejto zemi, ktorú Stvoriteľ dal prvému človekovi, mužovi a žene, so slovami: ‚Podmaňte si ju.‘ Vzťahuje sa to na každého človeka v jeho úplnej a neopakovateľnej skutočnosti bytia a konania, rozumu a vôle, svedomia a srdca.

Človek vo svojej jedinečnej skutočnosti (pretože je ‚osobou‘) má svoje osobné dejiny a predovšetkým svoje vlastné ‚dejiny duše‘. V zhode s vnútornou dispozíciou svojho ducha a zároveň s toľkými rozličnými potrebami svojho tela a svojej časnej existencie človek píše tieto svoje osobné dejiny prostredníctvom početných zväzkov, stykov, situácií a spoločenských štruktúr, ktoré ho spájajú s inými ľuďmi, a to už od prvej chvíle svojho jestvovania na tejto zemi, od chvíle svojho počatia a narodenia. Prvá cesta, po ktorej musí ísť Cirkev pri plnení svojho poslania, je celý človek v celej pravde svojej existencie, svojho osobného a zároveň aj spoločenského a sociálneho bytia – v rámci svojej rodiny, v rámci toľkých rozličných spoločenstiev a prostredí, v rámci svojho národa alebo ľudu, v rámci celého ľudstva. Človek je prvou a hlavnou cestou Cirkvi, cestou, ktorú určil sám Kristus, cestou, ktorá bez akejkoľvek inej možnosti vedie cez tajomstvo vtelenia a vykúpenia.“ (RH 14)

Cestou Cirkvi je človek a cestou človeka je láska

Istý spisovateľ napísal, že teológiou Jána Pavla II. sa asi budeme vážne zaoberať až vtedy, keď Ján Pavol II. odíde z historickej scény. Dá sa povedať, že on sa stal akýmsi hromozvodom celého sporu, ktorý vyvolali nahromadené spoločenské problémy druhej polovice 20. storočia a snahy Cirkvi odpovedať na ne. Nie nadarmo sa hovorí, že súbor jeho katechéz „O ľudskej láske podľa Božieho plánu“ predstavuje akúsi teologickú časovanú bombu, ktorá má s dramatickými následkami vybuchnúť niekedy v treťom tisícročí Cirkvi. S úsmevom niekedy hovorím, že už ju počujem tikať. Aj vytvorenie Inštitútu Jána Pavla II. v Brne je toho dôkazom. Stále sa učíme kráčať cestou, ktorú určil sám Kristus – cestou lásky, ktorá sa Zjavila.

Je však pravda, že dodnes je len málo teológov, ktorí reagovali, alebo reagujú na túto dramatickú výzvu. Preto, ponuka štúdia alebo kurzu, aký máte vo svojom zámere poskytnúť svojim kňazom a laikom, má veľký význam. Spoločnosť čelí bezbrehému šíreniu nových ideológií, ktorých základom je ateizmus a nihilizmus. Ideológia gender, alebo takzvané ľudské práva a slobody „diskriminovaných menšín“ dávajú podnety zamyslieť sa, či Cirkev má niečo, čím by mohla reagovať na dnešnú dobu. S veľkou radosťou môžeme konštatovať, že skutočne vlastní poklad. Celkom istotne je tým pokladom Božie Slovo a sviatosti, avšak, celkom istotne je tým pokladom aj súbor s názvom „katechézy o ľudskej láske podľa Božieho plánu“. Je pravda, že tieto katechézy čakajú na svoj preklad... Nemyslím tým preklad do slovenčiny, či češtiny, ale preklad myslenia teologickej antropológie sv. Jána Pavla II. do prístupnejších kategórií a pojmov tak, aby sa láska stala hybným motívom nášho uvažovania. Iba tak môžeme očakávať plodnosť nášho úsilia! S veľkou radosťou môžem konštatovať, že na našom trhu sa nachádza už dostatočné množstvo kníh, ktoré tak činia. O čom hovoria? Aká je ich spoločná charakteristika či štruktúra?

Sv. Ján Pavol II. zvolil vo svojom metodickom prístupe k tomuto problému návrat na počiatok. Takpovediac začal od Adama. A to skutočne poctivo. Jadrom jeho katechéz je totiž BIBLICKÁ VÍZIA ĽUDSKEJ OSOBY, ktorá bola stvorená z lásky a k láske je aj povolaná. Sv. Ján Pavol II. sa presvedčil, že ľudská etika a ani filozofia nemôžu

dať uspokojivé odpovede na otázku: „Prečo byť dobrým?“. Ak vylúčime z nášho uvažovania Boha, ohlasujeme síce humanizmus, avšak falošný! Odhalenie a odsúdenie všetkého, čo likviduje jedinečnú dôstojnosť ľudskej osoby stvorenej na Boží obraz a povolanej milovať tak ako Boh miluje – to bol skutočný leitmotív, ktorý sa vinie celým pontifikátom sv. Jána Pavla II. a dáva mu jeho celistvosť. Celý jeho pontifikát je napätie medzi rozličnými falošnými humanizmami, ktoré aj keď ľudskosť hlásajú a obhajujú, v podstate ju degradujú a pravým humanizmom, ktorého základom je BIBLICKÁ VÍZIA ĽUDSKEJ OSOBY, t.j. teologická antropológia.

Východiskom pre uvažovanie o prvotnom povolaní človeka k láske boli pre sv. Jána Pavla II. Ježišove slová z Matúšovho evanjelia: „*Pre tvrdosť vášho srdca vám Mojžiš dovolil prepustiť manželku, ale od počiatku to tak nebolo*“ (Mt 19, 3–8) Ježiš sa vyhol tomu, aby sa zaplietol do právne-kazuistických sporov a naopak dvakrát sa odvoláva na „počiatok“, teda potvrdzuje ho, ako stále platný. Preto analýze počiatku a jeho vízii pápež venuje toľko pozornosti.

Hermeneutický kľúč – Rímsky Triptych

Kľúčom k pochopeniu katechéz a aj náuky sv. Jána Pavla II., je básnické dielo „*Rímsky triptych*“. Napísal ho v roku 2002 a mnohí ho považujú za pápežov duchovný testament, v ktorom nám ponúka kľúč k pochopeniu celej jeho tvorby. Čo sa v Triptychu hovorí?

TRIPTYCH znamená tri básne: 1. Počiatok (Prameň) 2. Cesta (Na prahu sixtínskej kaplnky) a 3. Koniec, súd (Vrch v krajine Moria). Akoby sv. Ján Pavol II. chcel povedať: „*Ak chceš pochopiť kto si ako človek, aké je tvoje poslanie, ako rozvinúť svoje vzťahy lásky, musíš chápať dve základné pravdy: Prvú: odkiaľ prichádzaš a druhú: kam ideš*“. Na opísanie svojej odpovede na tieto dve kľúčové otázky každého človeka sv. Ján Pavol II. použil obrazy sixtínskej kaplnky. V nej na freskách stien a stropu Michelangelo zachytáva Boží plán s človekom vizuálnou formou. Na strope zachytáva Prvú knihu tj. Knihu pôvodu – Genesis a na čelnej stene poslednú Knihu Písma: Apokalypsu s víziou posledného súdu. Ku nám ako pútnikom na Zemi sa pápež na sklonku života prihovára slovami:

„Povolávam ťa, Michelangelo!
 Je vo Vatikáne kaplnka, ktorá čaká na plod tvojho videnia!
 Videnie čakalo na obraz.

Odkedy Slovo sa telom stalo, videnie ustavične čaká.“ (RT, II. 1.)

Sv. Ján Pavol II. hovorí, že Boh mal s človekom plán, ktorý súvisel s láskou. O tomto pláne nám hovorí kniha Genesis v rámci svojej prvej kapitoly a zachytáva nám víziu Stvoriteľa, ktorý všetko, čo tvorí, tvorí iba z jedného jediného dôvodu: Dať svojmu stvoreniu možnosť zúčastniť sa na živote v jeho láske. Boh po dokončení diela stvorenia bol s týmto dielom spokojný. Korunou jeho stvoriteľského diela bol človek o ktorom Písmo svedčí: „*A Boh videl, všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré*“. (Gn 1,31).

„Ale Kniha (Genesis) čaká na obraz. – Nuž správne. Čakala na svojho Michelangela.

Predsa ten, ktorý tvoril, ‚videl‘ – vedel, že ‚bolo to dobré‘

‚Videl‘, a teda Kniha čakala na plod ‚videnia‘

Ó ty, človeče, ktorý tiež vidíš, príd’ –

Povolávam vás všetkých ‚vidiacich‘ všetkých čias.

Povolávam, ťa Michelangelo!

Je vo Vatikáne kaplnka, ktorá čaká na plod tvojho videnia!

Videnie čakalo na obraz.

Odkedy Slovo sa telom stalo, videnie ustavične čaká.“ (RT, II. 1.)

...

„Vchádzame, aby sme vnímali

od žasu idúc k žasu.

Tak teda je to tu – pozeráme a rozpoznávame

Počiatok, ktorý sa vynoril z nebytia

poslušný stvoriteľskému Slovu;

Tu vraví z týchto stien.

A vari ešte mocnejšie vraví Koniec.

Áno, ešte mocnejšie vraví Súd.

Súd, posledný Súd.

To je cesta, po ktorej všetci kráčame – každý z nás“ (RT, II. 1.)

Dá sa povedať, že sv. Ján Pavol II. bol inšpirovaný Michelangelom – jeho VIDENÍM začiatku i konca, ktoré sa nám ZJAVUJÚ iba na základe VIERY. Zviditeľnil v polychrómií farieb práve to, čo Boh

VIDEL, že bolo VELMI DOBRÉ keď stvoril človeka. Kľúčom k pochopeniu antropológie sv. Jána Pavla II. je teda fakt, že človek pochádza z VÍZIE, KTORÁ JE VELMI DOBRÁ, a je povolaný STAŤ SA NANOVO VIDIACIM, pretože tento plán nikdy nestratil svoju platnosť – dokonca ani po prvej skúsenosti s hriechom! Naopak, až keď si uvedomíme stálu platnosť prvotnej vízie, lepšie porozumieme spásnemu dielu Ježiša Krista.

Dovoľte mi osobné svedectvo: Vnímam manželstvo ako jedinú sviatosť, ktorú Boh ustanovil v raji (sv. Ján Pavol II. hovorí o praisviatosti). Aj keď sa s touto sviatosťou „niečo stalo“ t.j. bola hlboko zasiahnutá realitou hriechu s vážnymi dôsledkami už pre prvý manželský pár, Boh predsa nikdy nezmenil svoj plán. Ten je stále veľmi dobrý – preto sa „rozhodol“ rozhojniť svoju milosť, aby Zjavenie svojej Lásky ešte viac posilnil. Z toho zorného uhla pohľadu vnímam, ako a prečo sú všetky sviatosti Cirkvi v službe a v prospech sviatosti manželstva! Preto svoje kňazské povolanie ako službu manželstvu a rodine. Hoci sa často stretávam s dospelými: v mojich očiach sú vždy manžel alebo manželka; s deťmi: v mojich očiach teda sú budúci ženíchmi a nevestami; alebo s mládežou, ktorých vnímam ako snúbencov a snúbenice. V tejto službe dostáva moje kňazstvo svoj význam a získava svoju plodnosť. Všetky sviatosti slúžia pre rozhojnenie a utuženie lásky nielen ako teologického a mystického vzťahu medzi človekom a Bohom. Ale následne aj v konkrétnej reálnej, žitej a plodnej láske, ktorá sa zjavuje svetu cez dve navzájom na sebe závislé sviatosti: posvätný stav a sviatosť manželstva. Obidve sú dane na službu, a ak sú žité s láskou, slúžia na spásu iných. (porov. KKC 1534).

Sv. Otec František v exhortácii *Amoris Laetitia* píše: „Vždy sme hovorili o prebývaní Boha v srdci osoby, ktorá žije v jeho milosti. Dnes môžeme povedať, že aj Trojica je prítomná v chráme manželského spoločenstva. Tak ako prebýva vo chválach svojho ľudu (por. Ž 22,4), intímne žije aj v manželskej láske, ktorá ju oslavuje.“ (AL 314)

Človek teda nemôže byť plne pochopený, ani vysvetlený pomocou kategórií vzatých zo sveta, z viditeľného predmetového sveta. Pravou mierou človeka je láska! Na to, aby sa naučil milovať a mať na nej účasť, potrebuje do svojho života jej Zjavenie. Kde sa táto láska zjavuje? V emocionalite prvého stretnutia medzi mužom a ženou? Áno aj, avšak celkom istotne nie vo svojej úplnosti! Zjavuje sa až

v rámci „sňubného tajomstva“, o ktorom hovorí apoštol Pavol (porov. Ef 5, 32). Zjavuje sa, až keď sa človek z lásky a pre lásku rozhodne žiť svoje zasvätenie vo sviatosti posvätného stavu, alebo ak sa z lásky a pre lásku rozhodne žiť svoje sebadarovanie vo sviatosti manželstva. Preto opäť Sv. Otec František môže povedať: *„Dobre prežívané rodinné spoločenstvo je opravdivou cestou posväcovania v bežnom živote a cestou mystického rastu, prostriedkom pre intímne spojenie s Bohom.“* (AL 316) Katechizmus Katolíckej Cirkvi už dávnejšie hovorí: *„Dve sviatosti, posvätný stav a sviatosť manželstva sú zamerané na spásu iných. Ak prispievajú aj k osobnej spásu, tak je to prostredníctvom služby iným. Udeľujú osobitné poslanie v Cirkvi a slúžia na budovanie Božieho ľudu.“* (KKC 1534)

Možno už trochu lepšie chápeme, prečo sa sv. Ján Pavol II. tak intenzívne venoval človeku. Pokladal ho za súčasť zjavenia, a lásku, ktorú môže žiť vo vzťahoch za súčasť jeho poslania. Po hriechu sa nám ľuďom táto vízia lásky stala menej zrozumiteľná a navyše v dôsledku dedičného hriechu sa nerealizuje v našom živote s ľahkosťou. Milovať sa treba učiť, na to aby som vedel vytvoriť celoživotné spoločenstvo osôb v dobrom a zlom potrebujem takpovediac okrem vízie Stvoriteľa, pochopiť a osobne prijať aj dielo nášho Vykupiteľa, tj. Krista. Ten jediný mi umožňuje milovať iného človeka v dobrom i zlom, a prijať aj dar Posvätimeľa – Ducha Svätého, ktorý je vyliaty na manželov v rámci platne prijatej sviatosti manželstva. Toto je teda dráma človeka: V jeho zápase o lásku k druhému človeku zápasí o svoj vzťah s Bohom a opačne. V tomto zápase chcel byť sv. Ján Pavol II. naplno prítomný a cítil, že na to chce sústrediť svoju kňazskú službu. Sám to opisuje slovami: *„Láska nie je čosi, čo sa dá naučiť a predsa nie je nič dôležitejšie, ako sa jej učiť! Už ako mladý kňaz som sa naučil milovať ľudskú lásku. Toto je jedna zo základných tém, na ktorú som sústredil svoje kňazstvo, svoju službu na kazateľnici, v spovednici a tiež cez písané slovo.“* (PPN, 120)

Veriť v nerozlučné manželstvo, ako to výlučný vzťah medzi jedným mužom a jednou ženou stvoreného na obraz a podobu Boha a je povolané byť účinným znamením lásky medzi Kristom a Cirkvou, znamená budovať budúcnosť – civilizáciu lásky a pravdy. Veriť v rodinu znamená budovať nádej a budúcnosť. Toto sú náročné témy, ktoré nás pozývajú zamýšľať sa znovu a znovu nad pravdami manželstva a rodiny a súčasne nad budúcnosťou ľudstva. Náročné sú pre

nás kňazov, ktorí radi upriamujeme pozornosť sa Krista a nevieme reagovať na dramatickú výzvu, ako preložiť Kristovu výzvu po láske do konkrétnych vzťahov medzi mužom a ženou. Aj my ako kňazi máme veľký problém nevnímať lásku len ako privátnu záležitosť medzi Bohom a dušou človeka, ale dať jej vo svojich pastoračných snahách aj konkrétny rozmer vzťahu muž – žena.

Rodina je obraz lásky Boha. Človek, stvorený z lásky a na obraz i podobu Boha, ktorý je Láska, je zároveň povoláný vyjadrovať vo svojom živote lásku, základné a rodné povolanie každej ľudskej bytosti. Manželstvo vyžaduje zapojenie celého človeka, a rozvíja svoju tvorivosť, svoju inteligenciu a okrem toho vyžaduje aj schopnosť sebaovládania, osobnej obety, solidarity a ochoty podporovať spoločné dobro. Preto prvá a najdôležitejšia práca sa deje v srdci človeka. Spôsob, ako sa usiluje utvárať svoju budúcnosť, závisí od chápania seba samého a od schopnosti milovať. A práve na tejto rovine spočíva špecifický a rozhodný príspevok Cirkvi k pravej kultúre.

Na začiatku svojho pontifikátu v encyklike *Redemptor hominis* sv. Ján Pavol II. povedal: „Človek nemôže žiť bez lásky. Človek ostáva sám sebe nepochopiteľnou bytosťou a jeho životu chýba zmysel, ak sa mu nezjaví Láska, ak sa nestretne s Láskou, ak ju nezakúsi a určitým spôsobom si ju neosvojí, ak nemá na nej živú účasť“ (RH 10).

Sv. Ján Pavol II. trval na tom, že život človeka bez lásky nie je zmysluplný. A nielen to, trval na tom, že láska je základný termín kresťanstva, ktorý najlepšie vystihuje podstatu Boha. Až keď sa naplní tá veľká potreba každého človeka mať účasť na láske, zakúsiť ju, osvojiť si ju, môžeme vidieť a rešpektovať aj veľkú dôstojnosť každého človeka. Táto potreba lásky je však zároveň aj poslaním alebo povolaním každého z nás. Vieme, že povolanie k láske je zapísané do srdca každého človeka. Nevieme prečo túto najvnútornejšiu realitu tak často len veľmi ťažko vidíme, no dá sa povedať, že povolanie k láske tvorilo základ životnej filozofie sv. Jána Pavla II., bolo jeho životom.

Prajem Vám, aby námaha, ktorú budete investovať do štúdia odkazu sv. Jána Pavla II., priniesla bohaté ovocie posvätenia Vašich životov ako v kňazstve, tak v živote vašej Cirkvi!

Ďakujem za pozornosť!

Zoznam literatúry a skratky

AL – Pápež František: *Amoris Laetitia, Posynodálna apoštolská exhortácia; Trnava SSV, 2016.*

CA – Jána Pavla II.: *Centesimus Annus, Encyklika; Trnava SSV, 1992.*

PPN – Ján Pavol II.: *Prekročiť prah nádeje; Nové Mesto, Bratislava 1995.*

RH – Jána Pavla II.: *Redemptor Hominis, Encyklika; Trnava SSV, 2014.*

RT – Ján Pavol II.: *Rímsky Triptych, Meditácie; Trnava, Dobrá kniha, 2003.*

Prílohy

Rodina – večný obraz lásky

Príhovor sv. Jána Pavla II. pred modlitbou Anjel Pána 30. 1. 1994

Na prahu Veľkého jubilea roku 2000 sv. Ján Pavol II. venoval niekoľko rokov tematicky pozornosť na jednotlivé pravdy kresťanského náboženstva. Keďže rok 1994 bol vyhlásený za Rok rodiny, Sv. Otec sa tak pridal k iniciatíve OSN, a na začiatku tohto roka, 30. januára 1994 vo svojom príhovore pred modlitbou Anjel Pána povedal:

1. „Rodina je od vždy centrom pozornosti Cirkvi. Je ňou zvlášť v priebehu tohto Roka, ktorý je jej zasvätený. Ak sa pýtame ‚Prečo toľko pozornosti?‘ nie je ťažko nájsť odpoveď – pre lásku a pre službu, ktorú Cirkev musí konať pre človeka. Kresťanstvo je náboženstvom inkarnácie a je radostným ohlasovaním Boha, ktorý prichádza v ústrety človeku, a ktorý sa stal človekom. Preto som od mojej prvej encykliky neprestal potvrdzovať, že ‚cestou Cirkvi‘ je človek (RH 14). Mal som v úmysle akoby znovuobjaviť cestu Boha, ktorú prešiel, keď cez vtelenie a vykúpenie sa stal jedným so svojím stvorením.

Ale ako stretnúť človeka, bez stretnutia sa s rodinou? Človek je v podstate bytie ‚sociálne‘; s ešte väčším zmyslom pre pravdu sa môže povedať že je bytosť ‚rodinná‘. Rodina je prirodzeným miestom jeho príchodu na svet, je prostredie, v ktorom sa normálne dostáva všetko to, čo potrebuje k rozvoju, je prvotné citové puto, ktoré dáva konzistenciu a bezpečnosť, je prvou školou spoločenských vzťahov.

Zo všetkého toho Cirkev vidí, vníma korene a príčinu toho všetkého v Božom pláne, ba dokonca vidí v rodine aj v tajomstvo svojho života. Boh v skutočnosti, napriek tomu, že je jeden a jedinečný, sa zjavil ako nevýslovné tajomstvo Trojice troch osôb – Otca, Syna a Ducha

Svätého – vo vzájomnom vzťahu lásky. Láska z manželov, ako tá, ktorá zaväzuje všetkých členov rodiny, rodičov a deti, je odrazom tohto večného spoločenstva v čase.

2. Dá sa povedať: Hľa tu je "evanjelium rodiny", to je to, čo Cirkev má v úmysle podporiť s obnovenou chuťou. Preto je tu rok rodiny! V tomto roku bol na začiatku slávnostný obrad v Nazarete v domove Svätej rodiny. Tento rok, ktorý nám Pán dáva, chce byť svedkom a ohlasovaním, chce byť časom na reflexiu a dobou premeny: časom zvláštnej modlitby, modlitby za rodiny, modlitby v rodinách, modlitby rodín.

Je čas, aby sa znovu objavila, drahí bratia a sestry, hodnota modlitby, v jej tajomnej sile, jej schopnosti nielen privádzať nás späť k Bohu, ale voviesť nás v úplnú pravdu o ľudskej bytosti. Voviesť nás do konverzie, do premeny na plnohodnotného človeka, kresťana, a potom premenu na rodinu, solidaritu lásky, práve toto je jadro všetkých spoločenských vzťahov na svete.

Keď sa človek modlí, stojí pred Bohom, zoči-voči pred božským Ty a prijíma súčasne intímnu pravdu vlastného „ja“. Božské TY a ľudské JA. Osobné bytie stvorené na Boží obraz.

Rovnako ako sa to deje v rodinnej modlitbe: umiestnením sa do svetla Pána, je rodina vnímaná ako spoločenský subjekt, „my“ stmele- né pomocou večného plánu lásky, ktorý nič na svete nemôže zničiť.

3. Pozrieme sa na Máriu, manželku a matku Nazaretskej rodiny. Je živým obrazom modlitby, rodinnej modlitby. Práve preto je tiež obrazom pokoja a mieru, oddanosti a vernosti, nehy a nádeje. A to je to, čo musí byť tiež každá rodina.

Teba, Svätá Panna, prosíme, nauč nás modliť sa. Prosíme ťa o veľký dar lásky pre všetky rodiny na svete.“

Rodina – Gaudium et spes (Radosť a nádej)

Príhovor sv. Jána Pavla II. pri príležitosti 1. svetového stretnutia rodín

Sv. Otec, Ján Pavol II., 8. októbra 1994 na námestí sv. Petra v Ríme, pri príležitosti prvého svetového stretnutia rodín, odložil svoj pripravený príhovor a predniesol dlhý improvizovaný príhovor, v ktorom spontánne povedal:

„Rodina, čo hovoríš o sebe samej?“ podobné slová som počul po prvý krát v koncilovej aule na začiatku 2VK. Ale kardinál, ktorý ohlasoval začiatok koncilu, namiesto slova „rodina“ povedal: „Cirkev, čo vravíš o sebe samej?“ Hľa aká paralela! Keď som rozmýšľal a modlil sa za toto stretnutie, táto paralela medzi dvomi otázkami sa mi zapísala do môjho srdca a pamäte: „Rodina, čo vravíš o sebe samej?“ Je to otázka, ktorá očakáva odpoveď.

Môžeme povedať, že v tomto roku rodiny máme jednu veľkú odpoveď na túto otázku. Môžeme ju nájsť už v časoch prvých kresťanov. V období krátko po smrti prvých apoštolov by rodina povedala: „Ja som rodinná Cirkev“ inými slovami: „malé spoločenstvo veriacich“ – rodinná cirkev. Opäť vidíme tú istú paralelu: rodina – Cirkev, rozmer apoštolský a univerzálny a na druhej strane rozmer rodinný a domáci.

Jedna aj druhá žijú z rovnakého prameňa. Majú rovnaký pôvod v Bohu: v Bohu Otcovi, Synovi a Duchu Ssvätom. S týmto Božím základom sa obidve budujú na základe veľkého tajomstva lásky. Toto tajomstva sa volá „Boh človekom“ – vtelenie Boha, ktorý tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna aby sa nikto, kto ho nasleduje nestratil. Boh Otec, Boh Syn, Boh Duch Svätý. Jeden Boh v troch osobách. V tomto tajomstve sa nachádza prameň Cirkvi, v ňom sa nachádza prameň rodiny – domácej cirkvi.“

Sv. Otec potom vo svojom príhovore poďakoval za svedectvá zo života manželov, ktoré odzneli pred jeho príhovorom a pokračoval:

„Chcel by som vám ponúknuť taktiež jedno svedectvo zo strany Cirkvi Ríma, zo strany Petrovho úradu o tom, čo sa snažilo urobiť pre rodinu v našich posledných rokoch: Môžeme začať od 2 VK: „Rodina, čo hovoríš o sebe samej?“ „Cirkev, čo hovoríš o sebe samej?“

Hľa, v konštitúcii 2VK s názvom *Gaudium et Spes* (radosť a nádej) je kapitola, ktorá hovorí o rodine a jej dôstojnosti. Hľa, správna perspektíva. Tento titul stačí na prehĺbenú reflexiu toho, aby sme pochopili, čo znamená povedať rodina: teda: manžel a manželka, muž a žena, otec matka, či syn a dcéra, či vnuk a vnučka. Radosť a nádej!

Opäť sa teda vynára otázka: „Rodina, čo vravíš o sebe samej?“ a hľa: hovorí: „Ja som“ hovorí rodina. „Prečo si?": Ja som, pretože Ten, ktorý povedal o sebe samom „Som ten, ktorý som“ mi dal právo a silu

byť. Som rodina, som spoločenstvo lásky a spoločenstvo života: teda som. Čo hovoríš o sebe? Som gaudium et spes! Som radosť a nádej! Takto môžeme ukončiť túto improvizáciu, pretože je tu ešte príprava, ale polovicu svojho príhovoru som improvizoval a povedal od srdca a tvoril viacero dní v modlitbe ...“

DISKUSE

Co je to krásná láska?

Krásná láska je láska, která zjevuje něco, co je větší. Nebo lépe – vyjevuje velikost toho, co od počátku života člověka je, tedy láska, která zjevuje zároveň osobu v její jednotě, jedinečnosti a zjevuje Boha jako původce osob. Krásná láska je láska, která nás povolává, je to něco mezi milováním a krásou. Láska, která nás volá, povolává k něčemu velkému. Volá nás k tomu, abychom poznali osobu v její jedinečnosti, a zároveň nás volá k tomu, abychom poznali Boha v jeho velikosti, v jeho originální lásce.

Jaké jsou principy učení milovat?

Principy jsou především ty, které zvou k tomu, abychom poznali osobu toho druhého jako počátek naší lásky, původ naší lásky. Zvou nás k tomu, abychom integrovali aspekt sexuality, aspekt afektivity, citu, uvnitř osoby druhého. Uvnitř pohledu, který zaměřujeme na druhého člověka. Tedy ne jako sebevyjádření, ale vidí lásku jako adekvátní odpověď na důstojnost toho druhého. Vidí lásku jako dar. Učit milovat znamená především učit se darovat.

Milovat znamená učit slibovat. Učit se něco slíbit druhému, nejen něco, ale sebe sama druhému, přislíbit svůj vlastní čas druhému. Nikoli jako determinovaný určitý čas, ale čas, který se týká společné historie, společných dějin, společné cesty. Tedy učit se slíbit a současně dodržet tyto sliby. Důležité je zůstat věrnými slovu, které bylo dáno.

Můžeme říci, že láska je spíše na konci než na počátku. Na počátku je jiskra, která vidí krásu toho druhého. Na konci je dovršení tohoto příslibu, tohoto slibu. Učit se milovat tedy znamená učit se slíbit a připravit se na tento jedinečný slib, kterým je manželství. A potom

učit se zůstat věrnými tomuto slibu. A také doprovázet věrností. To je velmi důležité v pastorači nejprve mladých a potom párů, manželů, kteří se právě sezdali. Učíme zůstat věrnými slibu.

Rodinám schází kolem sebe prostředí. Uzavírají se, izolují se a žijí osamoceně. Jako Adamovi Bůh řekl: „není dobré, aby člověk byl sám,“ dá se říci, není dobré, aby rodina zůstala sama. Je třeba, aby měla doprovázející rodiny, aby manželství mělo Církev, která ji doprovází a učí milovat. Pro učení milovat je východiskem eucharistie.

Můžeme říci, že církev je expertem v lásce, protože poznala lásku, kterou má Bůh vůči nám. Je zkušená, nikoli kvůli tomu, že by měla kvality, které jsou větší než u jiných lidí, ale proto, že jsme poznali Boží lásku. To je to, co nám říká sv. Jan v 1. listu: „poznali jsme lásku Boží“. Eucharistie je místem, kde se učíme milovat. Je to místo, kde nám je zjeven dar, který nám dává sám Ježíš.

To mohou být některé principy, prostřednictvím kterých se může konat pastorače, která pomáhá a učí milovat.

Mimo negativní zkušenosti je nejprve třeba nalézt touhu, která je kořenem jakékoli snahy o lásku. Uznává to také papež František ve své exhortaci AL, že je zde touha po lásce a touha po rodině. Tato touha je něco, čemu musíme hluboce naslouchat. Je to oblast, kde můžeme začít s dialogem spolu se všemi. Před jakoukoli negativní zkušeností je zde tato touha. A potom, když je zde tato negativní zkušenost, je třeba, abychom dokázali pojmout to, co je i přes negativní zkušenost pozitivní.

V celém poutu lásky to nejnižší, pokorné, a nakonec můžeme říci i negativní, je společné. V tomto souhrnu zkušeností je zde něco společného, co je pozitivní a pochází od Boha. Jinými slovy, není nic tak negativní, co by v sobě neobsahovalo nějakou touhu a úsilí o hledání toho pozitivního. Musím být v syntonii s tímto přáním, touhou a snažit se zachránit to pozitivní. To neznamena, že bychom negovali realitu hříchu. Papež František v exhortaci AL hovoří o tom, že máme přijmout každou osobu, každého hříšníka. Přijmout hříšníka neznamená přijmout hřích. Znamená to odsoudit hřích, abychom zachránili hříšníka. Pomáhat touze, aby se osvobodila od negativních elementů a mohlo se dojít k pozitivním a kompletním aspektům, které se týkají zvěstování křesťanské lásky. To je trpělivá práce naslouchání, přijí-

mání, doprovázení a také očišťování a uzdravování. Je to tvrdá práce, obtížná a namáhavá práce.

Nemůžeme vstupovat do dialogu s ideologiemi, vstupujeme do dialogu s osobami. Vstoupit do dialogu s ideologií znamená být podmíněn negativní myšlenkou, která také často kontaminuje náš způsob vidění věcí. Myslím, že Karel Marx řekl něco důležitého, když definoval ideologie. Také svou skrytou ideologii. On definoval ideologii jako masku zájmu, který se nedá vyznat, protože je to špatný zájem. Tato ideologie je nepřítel člověka, protože je to maska. Je to i pošpinění lidské touhy. Je třeba, abychom byli jasní vůči ideologiím a zvláště ideologiím, které redukuje zkušenost lásky člověka.

Ideologie gender je ideologie, která neguje posvátnou hodnotu těla, neguje hodnotu společenství mezi osobami, je to ideologie individualistická. Individualismus je ničivá síla pro společnost a pro rodinu. Být s druhým, dokud mi to přináší výhody. Jakmile mi to už nepřináší výhody, tak už s tím člověkem nejsem. Je to idea, která uznává společenství, které je nezbytné jen pro moje dobro. Ideologie je tedy třeba dobře poznat a prostudovat. Je třeba je také podle potřeby odsoudit, ale s ideologiemi nevedeme dialog. Vedeme ho s osobami. Osoby jsou vždycky daleko bohatší o své ideologie a osoby mají vždycky něco velkého, co nás mohou naučit. Proto teologie těla není ideologie, je to hluboká moudrost, která k nám přichází skrze Zjevení. Je to zvěstování a to nelze srovnávat s jinými ideologiemi. Je to zvěstování, které jde přímo k osobě. A toho se nelze zříci. Jsou tu tedy dvě cesty. Kritika ideologií a dialog s osobou. Toto nachází v antropologii a teologii těla adekvátní podporu.

Položil bych podobnou otázku o pevném poutu, které z hlediska ideologií současného moderního světa je viděno jako negativní. Co dělat pro to, aby toto pevné pouto bylo viděno jako existenciálně dobré, a zda by na tuto otázku mohl odpovědět dr. Zeman z hlediska psychologického. Jako pomáhat tomu, abych viděl, že pevné pouto je existenciálně dobré, že neohrožuje moji svobodu, ale naopak mi svobodu dává.

Nejsem si zcela jistý, zda tvrzení, že současný moderní svět neuznává existenciální hodnotu lásky, je dostatečné podložené. Z psychologických výzkumů hodnot mládeže uvažují o tom, že mládež si přeje zakotvit v životě v trvalém, hlubokém, láskyplném vztahu.

Čili ta existenciální rovina tady existuje. Mládež není úplně svobodná v tom, aby tento ideál hledala. Jejich svoboda je narušována různými lákavými nabídkami. Jde o to, jak nabídnout adekvátní cestu, která umožní, aby mladí lidé zakotvili to, co si přejí. To je základní charakteristika situace. Na základě určitých zkušeností a odborných školení jsem si uvědomil, že výzva mladých „tak nás tomu pěknému vztahu naučte“ znamená „získávejte mě, získávejte nás“. Myslím si, že celkově pojem učit lásce bude účinný a platný tehdy, když bude obsahovat komponentu „získávejte mě“. Získávejte nás k Ježíši, získávejte nás, služebníci církve. Toto je princip, který je třeba uplatňovat individuálně.

Zaujala mě myšlenka, že se dialog nevede s ideologiemi, ale dialog se vede s osobami. To je maximálně důležitý pojem. A dialog s osobami nemůže vypadat tak, že tu osobu „ubijeme“ argumenty. Dialog s osobou může vypadat jen tak, že on je rovnoprávný účastník pro tento dialog. Okamžik začátku dialogu je, když oslovujeme toho na druhé straně. To znamená, že vzniká nástroj a teprve prostřednictvím toho nástroje vzniká porozumění a teprve potom můžeme předat ideu. Získat důvěru a předat zkušenost. Předat je něco jiného než to mít.

Pokud mohu něco dodat a potvrdit to, co jsem slyšela, že dr. Zeman odpověděl, téma pout je podstatné téma pro pastorační manželství a rodiny. Je třeba, abychom mysleli na téma svobody a na to, co je to skutečně svoboda. Svoboda je něco, co je rozhodující a strategické v dialogu s moderním člověkem. Máme dvě zkušenosti se svobodou. První zkušenost svobody je vysvobození z pout, kdy se vysvobodíme z otroctví. Kdy člověk vyjde ven z nějakého tlaku, z něčeho, co člověku brání vyjádřit a konat to, co chtěl. Tato zkušenost vysvobození, jakožto vysvobození z pout je právě v České republice silnou zkušeností. Vysvobození z pout je první zkušenost se svobodou. Existuje i druhá zkušenost svobody, a to je daleko hlubší a silnější. To je zkušenost lásky. Zkušenost lásky je svoboda cítit se milován uprostřed pout. Tato pouta, to není jako řetěz, toto pouto je dar, který dovoluje každé osobě, aby byla sebou sama. Svoboda z otroctví je jistě důležitá a zve nás k tomu, abychom nevytvářeli pouta řetězu, která by nám zabraňovala být sami sebou. Ale zároveň musíme také myslet na to,

že tato svoboda od něčeho není dostačující, může nás zanechat samotné, izolované, odsoudit nás k samotě.

Bůh říká Adamovi, není dobře, aby byl člověk sám. A proto zkušenost lásky je více původní, originální, která dává smysl svobodě. Když hovoříme o tematice pout, musíme být schopni ukázat, že pravá svoboda není ta – vysvobození z něčeho, ale – v těchto poutech. Pravá svoboda je tehdy, když se učíme milovat. A tedy usilujeme svobodně. Toto platí jak pro ty, kdo se ožení nebo vdají, tedy se svobodně nechají takto spoutat, nebo to platí pro ty, kdo se darují v povolání řeholním, kněžském, kdy se také svobodně a navždy darují. Toto je veliká dimenze naší svobody. Bohužel je velmi často neznámá právě i dnes. Je potřeba ji vyučovat, nejen slovy, ale i tím, že budeme ukazovat, že život se realizuje. Tedy život je šťastný tehdy, když se člověk daruje a když se spoutá. Není to tehdy, když je zde útěk od zodpovědnosti, útěk od pout, to je život samoty, který není šťastný.

Chtěla bych se zeptat na názor na doprovázení, takové, o kterém hovoří i současný Svatý otec, papež František, kdy i v praxi laici mohou doprovázet rodiny. Jak to laici mohou dělat?

Nevím, zda dokážu odpovědět na otázku tak důležitou. Doprovázení je podstatné slovo i v exhortaci *Amoris laetitia*, protože nestačí přijmout osoby. Přijmout je první gesto. Přijmout znamená dát pohostinství, ale krom toho je důležité je doprovázet. Tedy je důležité mít na paměti dobu a cestu. Čas a cestu. Pro doprovázení je potřeba mít jasno, jaký je cíl, kterého je třeba dosáhnout. Nelze doprovázet, aniž bychom věděli kam. Je třeba, aby byl jasně stanovený cíl, kterého je třeba dosáhnout. Doprovázet zcela jistě vyžaduje to, abychom měli na zřeteli dimenzi postupnosti, graduálnosti, krok za krokem. Gradualita, podle gradus, znamená to určitá etapa, schodky na cestě.

Sv. Jan Pavel II. nám říká, že je důležité mít jako pedagogický zákon graduálnost, postupnost. Je to pedagogický zákon, je třeba mít na zřeteli, že cesta se vykonává krok za krokem. Nelze dosáhnout všeho hned, ale krok za krokem. Zároveň nám ale sv. Jan Pavel II. říká, že neexistuje postupnost v zákoně. Je zde zákon graduálnosti, ale není graduálnost v zákoně. Graduálnost zákona by byla mylná. Znamená to, přizpůsobit cíl tvým možnostem. Neexistuje cíl, ale každého

zanechávám v tom bodě, ve kterém se nachází. Přizpůsobit morální zákon každé situaci.

Jistý kardinál ve své francouzské genialitě vyjádřil tento koncept ve fascinující formulaci, kterou není úplně snadné bezprostředně pochopit. Říkal toto: ne-graduálnost zákona je podmínkou zákona graduálnosti. Pokusím se to vysvětlit. Jedině pokud uznávám, že zákon mi ukazuje cíl, kterého mám dosáhnout, je pro mě závazný. Dávám do pohybu cestu, která mi pomůže k němu dojít. Dosáhnout toho cíle. Je třeba, abychom měli lásku, která je láskou ve smyslu ukázat cíl. A to, že je to závazný cíl. Na této cestě je jistě důležitá úloha poradců a konzultací, které je možné nabídnout rodinám. Vstupuje do toho nikoli pouze aspekt učitele, který ukazuje na cíl, ale také aspekt odborníka, vědce, psychologa, který dokáže postihnout realitu osoby a může poukázat na dílčí cíle, kterých lze dosáhnout. Který dokáže podpořit v osobě toho druhého ty zdroje, které jsou v osobě druhého, které mohou aktivovat jeho chůzi. Aniž bych obešel skutečnost, že jsou velké zdroje Boží milosti, které jsou na cestě rodin, semenem všeho dobrého, co můžeme v životě dosáhnout, je semeno dobra, které bylo darováno Stvořitelem a Vykupitelem ve svátostech. Ty nám činí možným to, co je zjevně nemožné. Jak říká papež František v AL, nic není nemožné z toho, co po nás žádá evangelium.

Mám ještě jednu otázku. Pan profesor řekl, že je třeba přizpůsobit cíl možnostem člověka. A co když ty možnosti člověka jsou někdy v rozporu s naším morálním vnímáním? Často se na to ptají studenti, že při doprovázení někoho je určitá věc dosažitelná, ale já to třeba vnímám, že je to porušení etického principu. Doprovázející vede například člověka, kterému chce pomoci, a společně si vytyčí cíl. Ten cíl je pro toho člověka přijatelný. Ale pro doprovázejícího je to určitý morální problém.

Myslím, že psychologická perspektiva doprovázení je odlišná od perspektivy morální tohoto doprovázení. Psychologická perspektiva doprovázení se přibližuje osobě tam, kde se tato osoba nachází v daném stavu. Nabízí osobě cíl, který se zdá být dosažitelný pro konkrétní osobu, která se nachází v určité situaci. Je to cesta, která není dovršena, a ve smyslu etickém to může být neuspokojivé. Ale už to je něco velkého. A může to být něco velikého. A současně uspokojující. Je zde aspekt perspektivy růstu. Tomáš Akvinský objasňuje tuto dy-

namičnost, když hovoří o růstu v lásce. Říká, že jsou dvě roviny diskuze. Jsou zde Boží přikázání, které stanovují minimální hranici lásky, pod touto hranicí není láska. Tato minimální hranice, tento limit, pod nímž už se nenachází láska, stanovuje také nezbytnost obrácení. Není zde pouze postupný růst, ale je potřeba také obrátit se. Druhá oblast diskuze, o které sv. Tomáš hovoří, je oblast růstu v lásce. Nad tímto limitem, minimální hranicí, která je stanovena přikázáními, je celá ta obrovská dlouhá cesta doprovázení, abychom rostli v lásce. V tomto smyslu přikázání „Nezabiješ“ míří kam? Že není žádné zabití, které by bylo kompatibilní s láskou. Ani to, které je vykonáno z milosrdenství. Což se dnes nazývá eutanázie. Milosrdenství nemá úkol definovat, co je dobré nebo špatné. Milosrdenství mi nemůže říci, zda nějaký čin je nebo není vražda. Nemůže mi říct, zda je nějaký čin hřích nebo není. Toto mi neříká milosrdenství. Říká mi to spravedlnost. Vzhledem k nespravedlivému činu je zde potřeba obrácení. Což samozřejmě neodnímá úsilí být nablízku této osobě, která se má obrátit. Nad touto minimální hranicí těchto přikázání je potom celá dlouhá cesta růstu v lásce, což je cesta stále otevřená. A je třeba ji stále absolvovat s velkou odvahou.

Existuje několik významů doprovázení. To, o čem tu byla řeč, by se dalo nazvat pastorační doprovázení. Jeho podstatou je určité kladné skupinové působení, tak, aby byl sledován určitý cíl, jak to tady bylo předkládáno. Ukazuje se, že kromě toho je církevní tradicí hluboce zakořeněné už ve starověku, a v současné době hodně aplikováno, duchovní doprovázení. Je tam podstatné, že se vychází z cíle. Aby ten cíl byl co nejlépe naplněn v důvěře, že ten doprovázený nebude mít jiný cíl, který by byl proti jeho naději a spáse.

Papež František přišel s další výzvou, která je nazvána evangelizační doprovázení. Je to způsob, jak získat člověka, který chce být doprovázen. Toto je důležitý princip, v rámci psychoterapie a poradenství se s tím velice často setkáváme. Mnohokrát jsem doprovázel manželský pár, který se chtěl nechat rozvést. Přišli s tím, že se chtějí nechat rozvést, jen se nemohou dohodnout na tom, kdo to zavinil. Práce s nimi vypadá tak, že se situace bere velice vážně a domýšlí se vše do detailů, až oni zjistí, že to až tak úplně nebude. Někdy se podaří, že zjistí, že důvod k rozvodu není až tak jednoznačný, jak se dosud zdálo, najednou lze objevit, že to rozhodnutí je omyl. Jsem

přesvědčený, že spousta rozvodů vzniká omylem. Je k tomu potřeba hodně poradenského času. Měli bychom se naučit doprovázet lidi, kteří hledají víru a jsou zatím blokováni spoustou předsudků, negativních zkušeností atd. Nemůžeme jim říkat: „vy máte negativní zkušenosti“, musíme pracovat s tím, jak ty jejich negativní zkušenosti komplikují tu jejich touhu. Postupně lze objevit, že ji nemusí komplikovat tak moc, jak se na první pohled zdá. To je evangelizační doprovázení.

Existuje ještě párové doprovázení. Autorem je opět papež František, který vyzývá, aby zkušené manželské páry doprovázely ty začínající manželské páry. Problém je v tom, že žádný začínající manželský pár si nenechá mluvit do svého začínajícího manželství. Jsme přesvědčeni, že zkušený věřící manželský pár disponující určitým vzděláním má delikátní úkol vstoupit do prostoru začínajícího manželského páru a může vyjednávat věci, které za dva, tři, čtyři roky budou hrát důležitou roli. Věci týkající se společného pohledu. Věci, které lze i „pod dekou zamilovanosti“ řešit, když se ta deka malinko poodhrne. Zamilovanost mladého nezkušeného páru často způsobuje, že problémy neřeší. Předpokládáme, že metoda párového doprovázení by umožnila, aby třeba tento mladý manželský pár najednou zjistil, že i o věcech, které jsou intimní a delikátní, je třeba konstruktivně mluvit. Konstruktivně znamená neubíjet toho druhého. Ale získávat druhého pro hledání řešení.

Papež František hovoří o „hodině rodiny“. Jakým způsobem rozhýbat rodiny, aby se ta hodina stala pastoračním centrem, aby se stala osou, okolo které se shlukuje všechno ostatní?

Myslím, že klíčem k obrácení církve je obrácení vůči svému Pánu. Církev neexistuje sama pro sebe. My neexistujeme pro sebe. Existujeme pro poslání, které nám Pán svěřuje. A čím více se církev nedívá na sebe sama, ale dívá se na svého Pána, dívá se na Ježíše a nechává se Ježíšem obrátit, tím více odhaluje také své poslání. Církev existuje pro poslání zvěstování Ježíše člověku, současným lidem, rodinám dnešní doby, a tedy v tomto smyslu ta akutní citlivost pro dramata, potřeby, křehkosti, utrpení a problémy současného člověka uvrhávají církev na cestu obrácení. Klíčem je obrácení. Nikoli obrácení ke světu, ale

obrácení k Ježíši. A toto znamená naslouchat tomu, co nám Pán říká také prostřednictvím provokací, které jsou.

Obrácení je slovo důležité, které se nachází v exhortaci *Amoris laetitia*, a tím je idea, že rodina není problém, ale je to potřeba a příležitost. Možná by se dalo říct něco víc, a to, že rodina je určitý subjekt. Je třeba změnit způsob dívání se na téma rodiny, ať už se to týká pastýřů nebo laiků, kteří jsou aktivní. Je důležitá podpora církve. Lze vidět mnoho problémů, ale také dar, který nám Pán dává a který je pro nás určitý zdroj evangelizace. Tedy odhalit, že všechno je daleko jednodušší i prostší a plodnější, pokud dokážeme odhalit, že Pán nám již dal tyto zdroje, že je nemáme vynalézat my. Že jsou blízko nás tyto rodiny, které jsou způsobem, který nám Pán dává, příležitostí dosáhnout úkolu, který máme od Pána. A to je velmi osvobozující. Vnímat problém a slabost našich schopností, vyřešit problém, nám poukazuje na to, že blízko nám je právě již zdroj, subjekt, který nám Pán dal a s kterým můžeme růst.

Pastorace rodiny není sektorem problematickým, mezi ostatními nový problém pro kněze, protože máme tolik problémů, a teď ještě navíc problém rodiny se všemi problémy, které nám rodina přináší. Ne, to ne, ale abychom viděli, jak je to hezké. Jak je krásné odhalit, že Pán mi již dal pomoc, kterou já potřebuji. Dává mi spolupracovníky, kteří nejenže pomáhají mému poslání, ale pomáhají také mně. Kterí mi pomáhají osobně chápat mé kněžství, abych žil s větší radostí. A v tomto smyslu je zde obrácení, které je potřeba učinit. Obrácení pohledu, že to není problém navíc, ale je to zdroj subjektu, který mi Pán dal po boku, abych dosáhl svého poslání. Když to takto učiníme, tak myslím, že se může něco změnit.

CELISTVOSŤ ĽUDSKEJ LÁSKY V UČENÍ JÁNA PAVLA II. A JEJ VÝZNAM PRE KONKRÉTNY MANŽELSKÝ ŽIVOT

Mgr. Bc. Richard Kucharčík M. A., PhD.

Dvadsiate storočie je poznačené náročnými dejinnými udalosťami, ktoré vo veľkej miere ovplyvnili beh dejín i situáciu samotného človeka. Zvlášť bolestnými sa stali ideológie zla, akými boli nacizmus a komunizmus, ktoré mali veľmi bolestný dopad na dôstojnosť osoby, rodinu, náboženstvo i spoločnosť. Ideológia nacizmu, ako i komunizmu sa stali ničiacimi hrozbami, pretože vyrástli na filozofických základoch, ktoré nabúrali základné pravdy o človeku. Popri týchto ideológiách sa veľmi nenápadne a potichu rodila ďalšia ideológia, ktorá sa zhmotnila v sexuálnej revolúcii, ktorá vyvrcholila v 60. rokoch minulého storočia. Na jej podhubí vyrástla ideológia gender, ktorej čelíme dnes.

Uprostred tejto ideologickej pandémie zrodila Cirkev, ako liek na choroby dotýkajúce sa osoby, sexuality, manželstva a rodiny sv. Jána Pavla II., ktorý rozvinul učenie Cirkvi o osobe, sexualite, láske a manželstve ako nikto iný doteraz. Ako vnímavý pozorovateľ ľudských dejín si všimol rodiace sa nebezpečenstvo, ktoré integroval do svojej skúsenosti básnika, filozofa, teológa, dramatika, kňaza, neskôr biskupa a kardinála a nakoniec i pápeža.

V čase absolútnej defragmentácie pojmov osoba, sexualita a láska, Ján Pavol II. rozpracoval svoju celistvú víziu v tzv. *adekvátnej antropológii*¹, prostredníctvom ktorej chcel nanovo zlepíť kúsky rozbitej vízie človeka. Týmto celistvým pohľadom nechcel zdôrazniť nič iné ako to,

---

1 Pod pojmom „adekvátna“ rozumieme to, že sa inšpiruje adekvátnou antropológiou, „ktorá chápe a interpretuje človeka v tom, čo je podstatne ľudské, zachytávajúc trvalé významy ľudskej existencie.“ CAFFARRA, C. Všeobecný úvod. In JÁN PAVOL II. *Ako muža a ženu ich stvoril*. Bratislava: MPC, 2006. s. 15.

že osoba je charakterizovaná telesno-zmyslovou, citovo-psychologickou, personálnou a náboženskou úrovňou a že tieto úrovne osoby majú byť prezentované pravdivo a vyvážene so zacielením na integrálnu zrelosť osoby².

Celistvá vízia lásky v metodológii Jána Pavla II.

Obsah a metodológia programov, ktoré dnes Inštitút Jána Pavla II. ponúka vo svojich sekciách na celom svete sa vo Wojtyłovi rodili postupne, vždy v konfrontácii s dejinami a človekom. Wojtyłova trilógia dotýkajúca sa osoby, lásky a manželstva zhmotnená v knihách *Láska a zodpovednosť* (1960), *Osoba a čin* (1969) a *Teológia tela* (1979–1984) je výsledkom skúseností, uvažovania, modlitby, rozhovorov, otázok mladých ľudí a manželov, spoločenského a cirkevného diana³.

Žiadne z jeho diel nebolo napísané iba „od stola“. Wojtyła sa totiž pohyboval medzi troma „K“ – medzi katedrou, „kajakmi“ a kaplnkou. Nad problémom človeka uvažoval ako filozof, teológ, básnik a dramatik, potom ako kňaz, spovedník, priateľ a sprievodca. Možno tiež povedať, že ide o tri druhy inšpirácie, tri spôsoby uvažovania, o tri kľúčové rozmery života Wojtyłu.

Katedra

Čo bolo hlavným dôvodom sformulovania Wojtyłovho celistvého pohľadu na človeka, sexualitu a lásku? Wojtyła ako filozof, bol spolu s ďalšími kolegami na Lublinskej Katolíckej Univerzite presvedčený o tom, že základnou príčinou katastrôf 20. storočia je mylné chápanie človeka. Spoločne si všimli, že absentuje koncepcia človeka, a ak nejaká vôbec existuje, je čiastková alebo pokrivená, preto načrtli projekt, ktorý by spájal metafyziku, antropológiu a etiku⁴. Vo svojom

2 Porov. KUCHARČÍK, R. *Príprava na manželstvo a jej vzťah k stabilite manželstva*: VMV, 2014. s. 14. Na hlbšiu reflexiu Porov. NORIEGA, J. *Il destino dell'eros*. Bologna: EDB, 2006. s. 44–48.

3 Aj keď nejde o trilógiu v explicitnom slova zmysle, možno tvrdiť, že tieto tri Wojtyłove diela rozvíjajú jednu tému vo svojich troch častiach. Pochopiteľne, nejde len o tieto tri diela. Do bohatstva Wojtyłovho uvažovania o témach osoby, manželstva a rodiny patrí aj programová encyklika *Redemptor hominis* (1979), exhortácia *Familiaris consortio* (1981), encyklika *Veritatis splendor* o otázkach morálneho učenia Cirkvi (1993), encyklika *Evangelium vitae* o hodnote ľudského života (1995), apoštolská exhortácia *Redemptoris custos* o sv. Jozefovi (1989), apoštolský list o dôstojnosti a povolani ženy *Mulieris dignitatem* (1988), *List rodinám* (1994), *List ženám* (1995) a ďalšie.

doktoráte hľadá odpovede, či je možné na podstatné otázky bytia odpovedať len filozoficky a postupne dochádza k negatívnej odpovedi.

Jeho uvažovanie formujú stretnutia a diskusie s lekármi, kňazmi, filozofmi, psychológmi, fyzikmi, pričom je evidentné, že efekt je obojstranne formačný. Aj toto úsilie malo vplyv na formáciu pojmu *integrum humanum*⁵, ktorý nachádzame implicitne i explicitne v celej jeho trilógii. Karol Wojtyła okúsil krutosť dvoch totalitných režimov – nacizmu a komunizmu – voči ktorým bojoval celým svojim bytím – poéziou, drámou, štúdiom filozofie i teológie⁶. Tvrdá skúsenosť s touto pokrivenou víziou ho nútila premýšľať nad človekom, nad jeho podstatou a zmyslom jeho bytia.

Je pozoruhodné, že každé z diel Wojtyłovej trilógie, je odpoveďou na niektorú z dejinných udalostí. Kniha *Láska a zodpovednosť* vychádza v čase prepuknutia sexuálnej revolúcie. Tu sa objavuje to, čo autor nazýva *personalistickou normou*, absolútne pravidlo, ktoré preberá od Kanta, ale ktoré nanovo interpretuje personalistickým štýlom⁷: „Osobe právom patrí, aby s ňou bolo zaobchádzané ako s predmetom lásky, nie ako s predmetom užívania.“⁸

Dôležitou intelektuálnou skúsenosťou bol pre Wojtyłu Druhý vatikánsky koncil (1962–65). Počas dlhých sedení načrtával v koncilovej aule svoje veľké filozofické dielo *Osoba a čin*. Pri práci nad textom konštitúcie *Gaudium et spes* sa nazdával, že koncilová vízia človeka by bola ešte prítlačivejšou, ak by bola postavená na pevnejších filozofických základoch. *Gaudium et spes* malo vo Wojtyłovom myslení a cítení privilegované miesto. Vo svojom pápežskom učení cituje predovšetkým dve časti: GS 22 – ktoré chápe ako teologické vyvrcholenie koncilu: „Tajomstvo človeka sa naozaj vyjasňuje len v tajomstve vteleneého Slova“ a GS 24 – ktoré chápe ako filozofické a morálne završenie koncilu: „Človek – jediný tvor na zemi, ktorého Boh chcel kvôli nemu samému – nemôže nájsť v plnej miere sám seba, iba ak v úprimnom sebadarovaní.“

4 Porov. WEIGEL, G. *Svedok nádeje I*. Bratislava: Slovart, 2000. s. 126, 128.

5 CAFFARRA, C. Všeobecný úvod. In JÁN PAVOL II. *Ako muža a ženu ich stvoril*, s. 9–10.

6 Porov. ISKRA, M. *Formácia kňazov a spolupráca s laikmi v pastorácii manželstva a rodiny* Badín, 29. 10. 2014. [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné na internete: <http://rodina.kbs.sk/sekcia/podujatia/konferencia-kbs>

7 Porov. SEMEN, Y. *La sessualità secondo Giovanni Paolo II*. Turín: San Paolo, 2005. s. 43–45.

8 WOJTYŁA, K. *Láska a zodpovednosť*. Bratislava: MPC, 2002. s. 36.

To, čo nedokázal poňať filozoficky, vyjadril vo svojej poézii. Poézia bola najlepším prostriedkom na vyjadrenie toho, čo cítil. Básne vyjadrovali jeho osobnú a duchovnú skúsenosť koncilu⁹.

Ako odpoveď na obrovský odpor, ktorý sa zrodil po vydaní encykliky *Humanae vitae* (1968), uvažoval kardinál Wojtyła nad dielom, ktoré by v širšej miere prepracovalo knihu *Láska a zodpovednosť* aj z teologického hľadiska a bolo by prostriedkom, ako priniesť potrebné svetlo na pochopenie opodstatnenia etických noriem vyhlásených v *Humanae vitae*. Začal teda pripravovať náčrt pre novú knihu o teológii tela. Jej prípravy však prerušilo konkláve po smrti „pápeža úsmevu“, konkrétne 16. október 1978, kedy kolégium kardinálov zvolilo za pápeža Karola Wojtyłu. Hneď rok po voľbe sa pápež rozhodol využiť pripravené texty ako podklad pre stredajšie generálne audiencie. Tento prostriedok bol veľmi dobre premyslený; text katechéz bol tak náročný, že žiadne veľké masmédiu neurobilo ohlas na toto učenie, spomenuli ho len niektoré katolícke periodiká. Toto umožnilo Jánovi Pavlovi II. pokojne rozvinúť učenie, na ktoré nikto nedohliadal, bolo však oficiálne zaregistrované do spisov Svätej Stolice, čo zaručilo jeho trvalosť¹⁰.

„Kajaky“ alebo *Communio*

Žiadne zo spomenutých diel z pápežovho pera nevznikali izolovane od človeka. Sám spomína, že záujem o človeka ako osobu bol v ňom oddávna¹¹. Jeho neutíchajúci pastoračný záujem o konkrétneho človeka bol vždy istým spôsobom „o nazretí“ do ich filozofie života¹².

Ludská skúsenosť, do ktorej sa okrem spomenutých dejinných udalostí zapisovali priateľstvá, rozhovory, spovede, duchovné sprevádzanie, výlety, či korešpondencia, Wojtyłovo uvažovanie od začiatku výrazne formovala, orientovala a definovala. Ako mladý kňaz veľmi rýchlo pochopil, že Cirkev musí zotrvať v dialógu s človekom, že musí tejto skúsenosti načúvať. Ona sa stala zdrojom a inšpiráciou, ktorá ho motivovala odpovedať filozoficky, teologicky, poeticky, či drama-

9 Porov. WEIGEL, G. *Svedok nádeje I*, s. 147–150, 160, 162–163.

10 Porov. SEMEN, Y. *La sessualità secondo Giovanni Paolo II*. Turín: San Paolo, 2005. s. 62.

11 Porov. JÁN PAVOL II. *Prekročiť prah nádeje*. Bratislava: Nové mesto, 1995, s. 177.

12 Porov. ISKRA, M. *Formácia kňazov a spolupráca s laikmi v pastorácii manželstva a rodiny* Badín, 29. 10. 2014. [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné na internete: <http://rodina.kbs.sk/sekcia/podujatia/konferencia-kbs>

ticky, no predovšetkým pastoračne. Wojtyła pochopil, že celistvej láske sa človek môže naučiť iba vo vzťahoch, preto svoje kňazstvo od začiatku poňal pastoračne. Za dôležité pastoračné príležitosti považoval okrem oltára a spovednice aj lyže a kajaky.

Aj preto dva roky po príchode do farnosti sv. Floriána v Krakove, vytvoril skupinu mladých pod názvom *Środowisko*¹³. Táto skupina pozostávala z mládeže, z intelektuálov, vedcov, filozofov, teológov, manželských párov, ľudí ženatých, snúbencov. Pre nich vykonával veľmi špecifickú a na tú dobu novátorskú kňazskú službu – počúval ich, radil im a sprevádzal ich. Pravidelné letné a zimné stretnutia boli privilegované chvíle uvoľnenia, ale aj úvah, rozhovorov, dialógu o všetkých veľkých otázkach života, ale zvlášť o povolání, láske a manželstve¹⁴. Ako sám zdôrazňuje: „*Títo mladí boli mojimi prvými vychovávateľmi v tejto oblasti.*“¹⁵ Wojtyła sám spomína, že v povojnovom období sa preňho stali najdôležitejšími mladí, ktorí mu kládli otázky o spôsobe riešenia problémov lásky a manželstva. Títo mladí, podčiarkuje: „*sa mi svojimi pochybnosťami i otázkami hlboko vryli do pamäti a ukázali cestu aj mne. Z našich kontaktov z účasti na problémoch ich života sa zrodila štúdia, ktorej obsah som zhrnul pod názvom „Láska a zodpovednosť“.*“¹⁶ Tí najlepší študenti slúžili Wojtyłovi ako akési laboratórium pre jeho vlastné myšlienky. So študentmi filozofie, psychológie a medicíny diskutoval o knihe *Láska a zodpovednosť*. Jej texty kolovali medzi študentmi – každý deň si vždy iný študent pripravil poznámky k danej kapitole, o ktorej potom diskutovala celá skupina. Wojtyła však chcel predovšetkým vedieť aj to, či má text pre nich aj nejaký praktický a ľudský význam¹⁷.

Blízky kontakt s človekom sa reálne odzrkadlil vo Wojtyłovej literárnej tvorbe. Keď v roku 1960 vyšla hra *Pred zlatníctvom*, ktorá sa považuje za dramatické stvárnenie Lásky a zodpovednosti, viacerí členovia *Środowiska* pri jej čítaní s prekvapením spoznali celé časti, v ktorých sa im zdalo, že bez toho, aby boli menovaní, sa spoznávajú alebo nachádzajú úryvky vzájomných rozhovorov¹⁸.

13 Pojem *Środowisko* možno preložiť ako „prostredie“ alebo „sieť“.

14 Porov. SEMEN, Y. *La sessualità secondo Giovanni Paolo II.*, s. 35–38.

15 JÁN PAVOL II. *Prekročiť prah nádeje*, s. 184.

16 JÁN PAVOL II. *Prekročiť prah nádeje*, s. 177.

17 Porov. WEIGEL, G. *Svedok nádeje I.*, s. 132.

18 Porov. WEIGEL, G. *Svedok nádeje I.*, s. 111.

Ján Pavol II. je opakom vzoru „intelektuála“ v teoretickom a suchopárnom zmysle slova. Je to človek, ktorý sa rozhodol napojiť svoje myšlienky na prameň skúsenosti a zvlášť skúsenosti dialógu s druhými. To dáva jeho dielu o manželstve vlastnú autoritu a silu: jeho učenie je zakorenené v konkrétnej dimenzii nevšednej pastoračnej skúsenosti¹⁹.

Skúsenosť stretnutia s človekom bola pre Wojtyłu podstatná v dvoch smeroch – na jednej strane bola zdrojom a inšpiráciou pre jeho uvažovanie a písanie; a druhej strane, všetko, čo Wojtyła písal, písal mysliac na človeka a jeho skúsenosť.

Kaplnka

Zo života sv. Jána Pavla II. je známe, že mnohé zo svojich diel písal v kaplnke, pred Eucharistiou. Bol si totiž vedomý, že na najhlbšie otázky človeka môže odpovedať iba vtedy, keď bude čerpať z Krista, ktorý vie, čo sa skrýva v človeku²⁰. Bol si tiež vedomý, že na túto odpoveď nevystačia čiastkové odpovede, ktoré ponúkajú spoločenské vedy. Celým svojím bytím i pontifikátom poukazoval na centrum, ktorým je Kristus. Po svojich dvoch filozofických dielach a po doktoráte z filozofie berie do rúk texty Starého i Nového Zákona vzťahujúce sa na povolanie človeka k láske. Na podklade rozjímania vznikajú jeho katechézy o ľudskej láske (teológia tela), ktoré dávajú nadstavbu už daným filozofickým základom.

Wojtyła si však Krista nevšima iba ako inšpirátora ľudských dejín alebo vzor hodný nasledovania, ale ako Redemptor Hominis. On je Ten, ktorý v sviatosti manželstva vstupuje do prirodzenej ľudskej lásky, aby, ako hovorí Druhý vatikánsky koncil túto lásku *sanat, perficit et elevat* – uzdravil, zdokonalil a povýšil (Porov. GS 49). Wojtyšov pohľad nádeje plynie z vedomia, že prirodzenosť človeka nie je len prirodzenosťou padlou, ale i vykúpenou. Toto vedomie popiera akýkoľvek druh pastoračného pesimizmu²¹. Wojtylova skúsenosť ukazuje, že ľudskej láske sa učíme nielen v poznávaní pravdy, v spoloč-

---

19 Porov. SEMEN, Y. *La sessualità secondo Giovanni Paolo II.*, s. 33.

20 „A nepotreboval, aby mu niekto vydával svedectvo o človeku. Sám totiž vedel, čo je v človeku.“ (Jn 2, 25)

21 Porov. WOJTYŁA, K. *L'insegnamento dell'amore che dovremo porre alle basi della preparazione al matrimonio della gioventù universitario* (1973). In WOJTYŁA, K. (a cura di MARI, G.) *Amore e desiderio*. Brescia: Editrice La scuola, 2016. s. 28–29.

stve, ale najmä na kolenách – pred živým Kristom, ktorý v Eucharistii dal seba ako dar. Vďaka tomuto daru, sme schopní akéhokoľvek daru. Tento dar je predpokladom schopnosti darovať sa ďalej.

Výzvy celistvej vízie Jána Pavla II. pre konkrétny manželský život

Wojtyłov trojdimenzionálny metodologický prístup úvahy nad otázkou človeka sa stáva podnetom na spôsob rozvoja manželskej lásky. V tomto prístupe sa zjavuje sám Kristus, ktorý je Cesta, Pravda a Život. Kristus, ktorý je Pravdou, odhaľuje manželom pravdu o ich povolani, poslaní a zjavuje im pravdu o láske. Pre manželov sa ten istý Kristus prostredníctvom spoločenstva rodiny a Cirkvi stáva Cestou, po ktorej rodina kráča a spoločenstvom, v ktorom sa učí láske. Nakoniec, Kristus sa stáva Životom samým, z ktorého rodina čerpá a z ktorého žije. Z tohto tajomstva Krista sa rodia tri nasledujúce výzvy na konkrétny manželský život.

Odhalit' vedomie povolania

„Familia, quid dicis de te ipsa?“²² „Rodina, čo hovoríš o sebe?“ Túto zásadnú otázku položil Ján Pavol II. 8. októbra 1994 na Námestí sv. Petra počas prvého Svetového dňa rodiny na záver Roku rodiny. Nešlo pri tom iba o otázku etickú, ale o otázku v konečnom dôsledku ontologickú²³. V exhortácii *Familiaris consortio* dokonca rodine kladie výzvu: „Rodina, „staň sa“ tým, čím „si“!“ (FC 17). Čím sa má rodina stať? Exhortácia to popisuje takto: „V pláne Boha Stvoriteľa a Vykupiteľa rodina spoznáva nielen svoju „totožnosť“, čiže to, čím sama „je“, ale i svoje „povolanie“, čiže to, čo môže a má „robiť“. Úlohy, ktoré má rodina v priebehu dejín plniť, pramena z jej samej povahy.“ (FC 17). Na uskutočnenie jej vlastnej misie potrebuje rodina pochopiť svoju identitu. Tú poznáva v Božom pláne. Exhortácia hovorí: „Podľa Božieho plánu rodina je „dôverné spoločenstvo života a lásky“ (FC 17), pričom cituje GS 48.

Celistvý pohľad Jána Pavla II. pomáha manželom objaviť ich identitu – kým sú a kým sa majú stať. Učenie pápeža rodiny osvetľuje

22 JÁN PAVOL II. *Discorso nel corso dell'incontro mondiale con le famiglie* (8. 10. 1994) [online]. [cit. 2016-10-31]. Dostupné na internete: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1994/october/documents/hf_jp-ii_spe_19941008_incontro-famiglie.html.

23 Porov. MELINA, L. *Kultúra rodiny. Reč lásky*. Bratislava : Don Bosco. s. 182.

to, čo manželia každodenne žijú a čo intuitívne tušia – že sú povolaní k láske ako spoločenstvo osôb (*communio personarum*), že sú spoločenstvom života a lásky a že sú ako rodina povolaní k svätosti. Prvou úlohou Cirkvi je teda poznávať pravdu o povolaní k manželstvu.

Ľudská láska nemôže rásť bez poznania. Pre žitie autentickej ľudskej lásky je podstatné poznávať Krista ako Pravdu. Úlohou Cirkvi je preto vyjasňovať pravdu o láske. Ona je základom identity človeka. Ako hovorí sv. Pavol: Ak by som lásky nemal, nebol by som ničím (Porov. 1 Kor 13, 1–3), alebo ako to vyjadruje Ján Pavol II. v *Redemptor hominis*: „Človek nemôže žiť bez lásky. Človek ostáva sám sebe nepochopiteľnou bytosťou a jeho životu chýba zmysel, ak sa mu nezjaví Láska, ak sa nestretne s Láskou, ak ju nezakúsi a si ju určitým spôsobom neosvojí, ak nemá na nej živú účasť“ (RH 10); alebo vo *Familiaris consortio* „Preto láska je hlavným a prirodzeným povolaním každého človeka.“ (FC 11). *Pravdivá láska* je červenou niťou a najpodstatnejšou témou, na ktorú sa má Cirkev v sprevádzaní človeka zameriavať²⁴.

Učiť sa láske v spoločenstve

V závere spomenutého príhovoru z 8. októbra 1994, v ktorom Ján Pavol II. kladie bytostnú otázku „*Familia, quid dicis de te ipsa?*“ – ponúka zároveň odpoveď: „Ja som *gaudium et spes*, radosť a nádej.“²⁵ V tejto odpovedi, ako aj sám v tomto príhovore spomína, je vyjadrená spojitosť medzi rodinou a Cirkvou. Úlohu rodiny vo vzťahu k Cirkvi determinuje láska (Porov. FC 17). A preto prvým a najdôležitejším poslaním rodiny je opäť byť spoločenstvom života a lásky, byť radosťou a nádejou pre spoločnosť a Cirkev.

Láske sa učíme v spoločenstve, predovšetkým v priestore rodiny, ktorá je „školou úplnejšej ľudskosti“ (GS 52). V rodine človek dozrieva, tam jeho láska rastie. Človek je vsadený i do širšieho spoločenstva vzťahov akými sú spoločnosť a Cirkev. Manželia k plnšej ľudskej láske dozrievajú vo vzťahoch, v spoločenstve Cirkvi. Cirkev je cestou, na ktorej sa človek učí láske.

24 Porov. GRANADOS, J. – KAMPOWSKI, S. – PÉREZ-SOBA, J. J. *Amoris laetitia. Accompagnare, discernere, integrare. Vademecum per una nuova pastorale familiare*, s. 28.

25 JÁN PAVOL II. *Discorso nel corso dell'incontro mondiale con le famiglie* (8. 10. 1994) [online] [cit. 2016-10-31]. Dostupné na internete: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1994/october/documents/hf_jp-ii_spe_19941008_incontro-famiglie.html.

Ján Pavol II. vo svojej prvej encyklike zdôrazňuje: „Človek je prvou a hlavnou cestou Cirkvi, cestou, ktorú určil sám Kristus“ (RH 14). V Liste rodinám upresňuje, že spomedzi všetkých ciest, po ktorých človek kráča, je prvou a najdôležitejšou cestou rodina (Porov. *List rodinám*, 1–2).

Úlohou cirkvi je byť spoločenstvom, v ktorom môže láska rásť a dozrievať. Úloha je obojsmerná. Úlohou rodiny voči Cirkvi je takisto byť týmto spoločenstvom – autentickým, otvoreným a životodar- ným. Malá domáca cirkev je a má byť spoločenstvom, ktoré svojimi hodnotami kultivuje spoločenstvo miestnej cirkvi. Je priestorom otvoreným na prijatie rodín, kňazov, slabých a nevládných.

Čerpať z prameňa sviatosti manželstva

Trvalej a životodarnej láske sa však nedá učiť mimo životodar- ného prameňa Kristovej milosti. Manželia čerpajú zo sviatostného prameňa, sám Kristus sa stáva zdrojom ich lásky. Tu si uvedomujú, že svoju lásku nestavajú iba vlastnými silami, ale vďaka Kristovmu Duchu, ktorý transformuje ich ľudskú lásku na Božiu lásku.

Milosťou prijatej sviatosti vstupuje do srdc manželov svieža a sil- ná vlna nadprirodzenej lásky. Je to láska, ktorá tečie zo srdca Trojice, ktorej výrečným a živým obrazom je rodina. Je to nadprirodzená sku- točnosť, ktorá posväcuje ich radosti, pomáha čeliť ťažkostiam a utrpe- niu, prekonať krízy a okamihy únavy. Je pre nich zdrojom posväco- vania a silou pre sebadarovanie. Táto milosť v nich rastie podporou modlitby a žitím zo sviatosti zmierenia a Eucharistie. Manželia, po- silnení touto nadprirodzenou podporou, sú pripravení zdôvodniť nádej, ktorá je v nich (Porov. 1 Pt 3, 15).

Na tejto úrovni je dôležitou výzvou rozvíjať teologický rozmer sviatosti manželstva a tlmočiť ho snúbencom a manželom, rozvíjať ta- jomstvo Krista, ktorý je skrze Ducha Svätého reálne a plodne prítom- ný v láske manželov.

26 Porov. JÁN PAVOL II. *Discorso nel corso dell'incontro mondiale con le famiglie* (8. 10. 1994) [online] [cit. 2016-10-31]. Dostupné na internete: https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1994/october/documents/hf_jp-ii_spe_19941008_incontro-famiglie.html.

Zhrnutie

Uprostred absolútnej defragmentácie pojmov osoba a láska, Cirkvi zrodila sv. Ján Pavla II., ktorý rozvinul učenie Cirkvi o osobe, sexualite, láske a manželstve ako nikto iný doteraz. Bytostnú skúsenosť s ideológiami nacizmu, komunizmu i sexuálnej revolúcie Wojtyła integroval hlboko do svojej skúsenosti, ktorú konfrontoval vo svojom *Środowisku* a kontemploval na kolenách. Z tejto skúsenosti sa zrodila Wojtyłova trilógia, ktorá sa stala obsahovým základom dnes už 35-ročnej skúsenosti Inštitútu Jána Pavla II. v Ríme. Wojtyłov trojdimenzionálny prístup pozýva manželov, aby odhalili svoje povolanie k láske, aby sa láske učili v spoločenstve a čerpali ju vo sviatostnom prameni. Wojtyłova trojdimenzionálna skúsenosť inšpirovala koniec koncov i konkrétne programy Inštitútu Jána Pavla II., akými sú od roku 2016 aj *Kurz permanentnej formácie* v Českej republike a *Diplom v rodinnej pastorácii* na Slovensku.

VIZE A POSLÁNÍ PAPEŽSKÉHO INSTITUTU JANA PAVLA II. V AKTUÁLNÍ SITUACI VE SPOLEČNOSTI A CÍRKVI

Mons. Livio Melina

Třináctý květen 1981, den mimořádné mariánské milosti a tajemného Božího zásahu v dějinách lidstva, je také symbolickým dnem počátku Institutu: právě v ten den, kdyby mu v tom nezabránil atentát Mehmeta Aliho Agci, měl svatý Jan Pavel II. veřejně oznámit založení našeho Institutu, který nese jeho jméno a který si přál zasvětit studiu manželství a rodiny. Původní idea a specifické poslání Institutu jsou tedy nerozlučně spjaty s ochranou Panny Marie Fatimské, jeho nebeské patronky, a se svědectvím krve prolité jeho svatým zakladatelem na Náměstí Svatého Petra.

„Toto je hodina rodiny!“ v církvi a ve společnosti.¹ Od samého začátku svého pontifikátu a poté během celé služby na Petrově stolci Jan Pavel II. s nadšením a důrazem pozvedal prorocký hlas, aby poukázal na pastorační prvořadost pozornosti věnované rodině založené na manželství. Zde lidská láska nachází místo, kde se může vyjádřit a vybudovat svatyni života, buňku autentické vztahovosti a kultury. Krize současného věku, která zachvátila západní křesťanství, se závažnými dopady na život církve na všech kontinentech světa, má své epicentrum v rodině. Netýká se jen nějakého konkrétního aspektu mezi mnoha jinými, ale zasahuje samotné srdce církve a společnosti, centrum, na němž závisí samotný život člověka.

Nemohu dnes přirozeně hovořit o vizi a poslání Papežského institutu Jana Pavla II. pro studium manželství a rodiny, aniž bych se zmínil také o postsynodální apoštolské exhortaci *Amoris laetitia*, která byla před nedávnem publikována. Jsem přesvědčen, že právě ona

---

1 JANPAVELII., *Promluva na I. světovém setkání rodin*, 8. 10. 1994.

dává vyniknout aktuálnosti poslání, které svatý Jan Pavel II., „papež rodiny“, od samého počátku svěřil našemu Institutu.

Právě v úvodu *Amoris laetitia* papež František připomíná ono známé Ježíšovo podobenství o dvou domech: o tom, který moudrý muž postavil na skále, a o tom, jenž muž pošetilý postavil na písku (AL 8). Jedná se o evangelijní úryvek často používaný při svatební liturgii, citovaný ve verzi podle Matouše (7, 24–27), jaká se objevuje také v lekcionáři svatebních obřadů. Tím, že papež umísťuje tento obraz na začátek právě vydaného dokumentu, nabízí výchozí bod, který pohledu čtenáře dává strukturu ve světle Božího slova. Chce – jak říká – diskrétně vstoupit do domů našich rodin, aby jim přinesl „radost lásky“, jež pochází z evangelia Ježíše Krista.

Těm, kdo zakládají novou rodinu a s chvěním a nadějí slaví svátost manželství, Kristus neslibuje, že na jejich rozestavěný dům nikdy nepadne průtrž, že to, co je jim nejdražší, nezaplaví ničivá vlna, ani že tím, co nezřídka za cenu velkých obětí vybudovali, nebudou cloumat divoké větry. Ježíš se sklání nad touhou mužů a žen, aby jejich láska získala trvalý domov, aby založili pevnou rodinu, která vytrvá navždy a odolá ve zkouškách a mnohých hrozbách. Sklání se plný milosrdenství ke slabostem, prohrám a hříchům, které po sobě zanechaly trhliny ve zdech a v srdcích, děsivá zbořeníště. Ježíš všechny napomíná se slzami v očích: „Budujte na skále naslouchání mému Slovu a života podle něj!“ Nabízí také neodvolatelný dar svého milosrdenství, které nás zasahuje ve svátostech církve. Ve svém Slově a ve svátostech je tedy onou skálou, na níž lze stavět. Je ale také, jak dobře víme, kamenem úhelným, který stavitelé zavrhli, dnes víc, než kdy jindy, a dali přednost tomu stavět na písku provizorní úkryty.

Panorama našich rodin i těch okolo nás se mezitím stává stále více znepokojivým: občas připomíná město zničené bombardováním, s budovami zbořenými nebo vážně narušenými, provizorními útulky, postavenými narychlo, se stany, s nimiž se počítá jen na krátko, protože strach z dalších pádů brání realizaci náročnějších a trvalejších projektů. Rozpadlé rodiny, nové formy chudoby a osamělosti, následný alarmující pokles porodnosti, demografická poušť Evropy, znepokojující a úmyslně opomíjená známka dobové krize společnosti, a pak oběti nejslabší: děti, které rodiče nepřijali a nevychovávali

je, a staří lidé, kteří jsou opuštění a odepsaní. V epoše „tekuté“ lásky² (nebo, použijeme-li výraz bližší evangeliu: „písčité“) se každé pouto zdá být neúnosným břemenem. V tekuté post-moderně převládají tendence, které jsou v rozporu s kultivovanými pouty, principem stability. Bauman píše: „Zatímco v tržním světě konzumu je nám v každodenním životě princip zřeknutí se touhy vnucován velmi silně, v oblasti lásky nám kultivace touhy připadne jako něco znepokojivého, nevhodného a zatěžujícího.“³

Pokud se věci mají takto, pak dokážeme pochopit útok – protože právě o něj se jedná – proti rodině založené na manželství: nehraje totiž podle těchto pravidel, hru, v níž dokonce nejsou *žádná pravidla*. Je tedy potřeba ji zlikvidovat. Také debata ohledně různých modelů rodiny není ve skutečnosti nic jiného, než strategická varianta popření autentické rodiny. Ta není pouhým provizorním sdružením jedinců, ale plodným vztahem, který dává život, postaveným na společenství jednoho muže a jedné ženy spojených poutem, které zasahuje celou jejich existenci.

Pastorační inspirace papeže Františka tváří v tvář této situaci ho vedla k tomu, aby vyšel vstříc lidem zasažených selháním, protože si dobře uvědomuje, že „dobro rodiny je rozhodující pro svět i pro církev“ (AL 31). Udělal to tak, že otevřel velkou dílnu obnovy. Papežovou hlavní starostí je tedy pastorační péče: vyjít v ústrety těm, kdo jsou zranění, dezorientovaní, vzdálení; přijmout je, naslouchat jim a doprovázet je, pečovat o ně a pomoci jim zařadit se do křesťanského společenství. Církev tak vychází ven, aby se setkala s tou největší možnou lidskou chudobou: neschopností milovat. Matka Tereza z Kalkaty vnímala, že právě tato chudoba, více než chudoba materiální, devastuje západní svět. Neschopnost milovat – to je duchovní nemoc emotivismu, afektivního analfabetismu, tekuté lásky, která nedovoluje vybudovat nic trvalého, která nedá souhlas postavit domov, ale jen dočasné útulky a neužitečné instituce, jak to prorocky vyjádřil už T. S. Eliot.⁴

2 Viz ZYGMUNDBAUMAN: *Tekutá láska* – tato kniha vyšla i v češtině, pozn. překl.

3 Z. BAUMAN, *L'amore liquido*, Laterza, Bari 2004.

4 T. S. ELIOT, *Choruses from "The Rock"* (1934). Česky vyšlo pod názvem „Skála“ v překladu J. Hrdličky (Zlatý dvůr, Telč 1998).

Polní nemocnice – další obraz tak drahý papeži Františkovi, který se objevuje také v této exhortaci (AL 291): naléhavost situace nás pobízí, abychom se sklonili k tomu, kdo se nachází v obtížích. Nicméně jako v případě epidemie obrovských rozměrů je potřeba zaměřit se na hlavní příčiny problému. Protože v opačném případě, pokud se nepodaří určit ohnisko nákazy, jakkoli rozsáhlá pomoc jednotlivým nemocným bude mít jen malý účinek a epidemie se bude šířit exponenciálně.⁵ Pravé milosrdenství se neomezuje na to, že zakrývá zlo nebo tlumí bolest pomocí chladných obkladů, nýbrž chce uzdravit a obnovit schopnost postavit se na vlastní nohy.

Papež František proto klade do centra pastorační vize exhortace *Amoris laetitia* naléhavý úkol „vyučovat lásce“ (AL 208): pouze tak lze odpovědět na nutnost posílit, co je slabé, a hlubokou touhu budovat na skále. Právě toto je ústřední otázkou lidské existence.

Jedním z nosných pilířů nauky papeže Wojtyly byla úzká vazba, dokonce určitá „perichoreze“, mezi otázkou antropologickou a otázkou rodiny a manželství.⁶ Jakožto syn a následovník Druhého vatikánského koncilu často rozjímal o onom velkém paradoxu lidské existence, který připomněl dokument *Gaudium et spes*, a totiž, že „člověk, jediný tvor na zemi, kterého Bůh chtěl pro něho samého, může sám sebe plně nalézt jen v opravdovém darování sebe samého“ (čl. 24). Ostatně, potvrdil to působivými slovy ve své velké úvodní encyklice *Redemptor hominis*: „Člověk nemůže žít bez lásky. Je sám sobě nepochopitelnou bytostí a jeho životu chybí smysl, nepozná-li lásku, nesetká-li se s ní, nezakusí-li ji, nepřivlastní-li si ji nějak a neprokaže-li ji sám aktivně druhým.“ (č. 10)

Láska jako základní a vrozené povolání každého člověka potřebuje světlo pravdy

Jeho nástupce Benedikt XVI. navázal na toto význačné magisterium v encyklice *Deus caritas est*, kde zdůraznil další spojení: mezi sférou lidské lásky a sférou teologickou.⁷ „Bůh si posloužil láskou,

5 Srov. J.-J. PÉREZ-SOBA, *Divorziati: quale pratica pastorale apre una speranza?*, Cantagalli, Siena 2015, 110.

6 Srov. C. CAFFARRA, *Prefazione* al volume Giovanni Paolo II, *Famiglia via Ecclesiae. Il Magistero di papa Wojtyla sul matrimonio e la famiglia*, a cura di G. Grandis, Cantagalli, Siena 2006, 7–16.

7 Vyučující Institutu věnovali této encyklice publikaci: L. MELINA – C. A. ANDERSON (eds.),

aby zjevil nejhlubší tajemství svého trojičního života.“⁸ Proto můžeme tvrdit: „Obrazu monoteistického Boha odpovídá monogamní manželství. Manželství založené na výlučné a definitivní lásce se stává ikonou vztahu Boha k jeho lidu, opačně platí, že způsob, jakým miluje Bůh, se stává mírou lidské lásky.“ (DCE, 11) Když se mnohé jiné cesty k poznání Boha zdají současnému člověku neprůchodné, tato cesta rodiny založené na manželství, se ukazuje jako privilegovaná. Bůh si ji vyvolil, aby člověku zjevil sám sebe, a právě v této lásce ho volá k účasti na trojičním životě.

Institut Jana Pavla II: vznikl na základě osobního přání svého zakladatele, jehož jméno nese, s posláním „mimořádné důležitosti pro celou církev: stále více prohlubovat poznání pravdy o manželství a rodině“.⁹ Domníval se, že pastorační působení církve musí být podpořeno opravdu hlubokou a fundamentální teologickou reflexí, systematickou a současně interdisciplinární, schopnou dát vzniknout organické vizi. Abychom totiž dokázali odpovědět na praktické otázky v kontextu neustále se měnících podmínek doby a kultury, je nezbytné stavět na solidní filosofické a teologické antropologii, koherentní trinitární a sakramentální teologii a eklesiologii, na morální teologii schopné reagovat na nový dynamismus křesťanského subjektu: nesmí chybět schopnost integrovat ověřené poznatky věd o člověku.

Chtěl bych nyní představit základní linie této vize Institutu a jeho metodu. Tak budeme moci porozumět i jeho aktuálnímu poslání.

Historický kontext

Může být užitečné připomenout historický kontext založení Institutu, který můžeme schematicky shrnout do 5 hlavních bodů: 1. osobní charisma Karola Wojtyly; 2. obnova v intencích Druhého vatikánského koncilu a zvláště *Gaudium et spes*; 3. encyklika *Humanae vitae* blahoslaveného papeže Pavla VI. a její zpochybnění jak uvnitř, tak vně církve; 4. biskupská synoda o rodině konaná v říjnu 1980, jejíž plody byly shromážděny v exhortaci *Familiaris consortio* z 22. listo-

La via dell'amore. Riflessioni sull'enciclica Deus Caritas est di Benedetto XVI, Pontificio Istituto Giovanni Paolo II per studi su matrimonio e famiglia, Roma 2006.

8 BENEDIKT XVI., *Promluva při příležitosti 25. výročí založení Institutu Jana Pavla II.*, 11. 5. 2006.

9 JAN PAVEL II., *Promluva k vyučujícím a studentům Institutu*, 19. 12. 1981.

padu 1981; 5. *Katecheze o lidské lásce v Božím plánu*¹⁰ pronesené mezi roky 1979 a 1984, jimiž chtěl sv. Jan Pavel II. doprovázet práci synody o rodině.

Inspirace k založení Institutu se zrodila především z povolání a osobního charismatu Karola Wojtyly. Už když byl mladým knězem, otec Wojtyla vnímal vnitřní volání zasvětit se přípravě mladých lidí na manželství tím, že jim ukáže krásu lidské lásky:

... toto povolání k lásce je přirozeně součástí nejbližšího vztahu s mladými lidmi. Jako kněz jsem si to uvědomil velmi brzy. Vnímal jsem jakousi vnitřní starost v tomto směru. Mladé lidi je třeba připravovat na manželství, je třeba učit je lásce. Láska není něco, co se dá naučit, a přesto není nic tak nezbytného, čemu je třeba se učit! Lidskou lásku jsem se naučil mít rád ještě jako mladý kněz. Je jedním ze základních témat, na něž jsem se zaměřil v kněžském povolání, službě na kaza-telně, zpovědnici a také ve službě, kterou vykonávám psaným slo-vem. V člověku milujícím lidskou lásku se rodí také živá potřeba napnout všechny síly pro krásnou lásku. Láska je totiž krásná. Mladí lidé v ní ostatně vždy hledají krásu a přejí si, aby jejich láska byla krásná.¹¹

Zkušenost Karola Wojtyly s těmito mladými lidmi – kterým říkal „moje rodinka“ (*rodzinka*), a která později dala vzniknout početnější „skupině“ (*srodowisko*), jejíž účastníci často uzavírali sňatky mezi sebou a jimž věnoval mimořádnou pastorační péči po celý svůj život až do posledních let svého pontifikátu – byla jako živná půda, na níž se stále více rozvíjel jeho zájem o manželství a rodinu. Díky této osobní zkušenosti Karol Wojtyla pochopil, že jedinečnost a neopakovatel-nost každého člověka se ukazuje v rodině, jejímž základem je man-želství. Institut se považuje jedinečným způsobem za dědice tohoto poslání a povolání. Za dědice lásky Karola Wojtyly – Jana Pavla II. k člověku, jeho pastorační péče o lidskou lásku a rodinu a jeho pohle-du na tajemství člověka a povolání k sebedarování, které je mu vlast-ní, jeho hlubokého přesvědčení, že pouze ve světle pravdy je lidská láska krásná a může člověku přinést spásu.

Jak víme, současně se synodou roku 1980 svatý Jan Pavel II. před-nesl sérii katechezí, které jedna za druhou následovaly během stře-

---

10 Český vyšlo pod názvem *Teologie těla*, pozn. překl.

11 JAN PAVEL II., *Překročit práh naděje*. TOK, Praha 1995, str. 117.

dečních audiencí, pouze se dvěma přestávkami: po atentátu 13. května 1981 a během Svatého roku vykoupení v roce 1983. Spolu tvoří soubor 134 katechezí rozdělených do šesti cyklů. Papež jejich prostřednictvím chtěl „z dálky doprovázet“ přípravné práce synody o úkolech křesťanské rodiny (*de muneribus familiae christianae*). Je významné, že v těchto katechezích Jan Pavel II. neměl v úmyslu přímo pojednávat o tématu synody, ale chtěl se zaměřit na nejhlubší základy, na nichž staví téma navrhované synodou. Tyto katecheze představují pro Institut něco jako výchozí a inspirativní dokument, autentický přínos pro metodologii a teologii, který zbývá ještě z velké části prozkoumat, asimilovat a šířit dál.

Magna charta: dokument Magnum matrimonii sacramentum

Institut nabyt právního uznání prostřednictvím apoštolské konstituce podepsané 7. října 1982, v níž jsou vymezeny jak předmět vlastní Institutu, tak specifika jeho vztahu s ostatními církevními akademickými centry.

Zaprvé, co se týče předmětu vlastního Institutu, papež uvádí, že se jedná o následující: 1. zkoumat „pravdu o manželství a rodině pomocí stále přesnější vědecké metody“; 2. zajistit, aby laici, zasvěcené osoby a kněží mohli dostat vědeckou formaci, a to jak filosoficko-teologickou, tak v oblasti věd o člověku, aby se jejich pastorační a církevní služba rozvíjela co nejlépe pro dobro Božího lidu. Co se týče specifika Institutu, papež poukazuje na to, že ačkoli existují různé instituce, které mají za cíl pastorační formaci v této oblasti, on považuje pro dobro celé církve za nutné založit „primární“ odborný Institut na podporu teologického a pastorálního studia manželství a rodiny.

Aby Institut mohl naplňovat poslání, které mu bylo svěřeno, může udělovat univerzitní akademické tituly, které se pohybují od licenciátu z *Nauky o manželství a rodině*, až po doktorát z *Teologie se zaměřením na manželství a rodinu*; dále pak se jedná o diplom na úrovni „Master“ s širokým spektrem specializací: *Rodinná pastorace, Bioetika a formace, Rodinné poradenství, Plodnost a sexualita v manželství a Rodina a udržitelný rozvoj se zaměřením na problematiku práce a ekonomie*.

Novost Institutu

Můžeme si položit otázku, co konkrétně vedlo svatého papeže Jana Pavla II. k založení nové akademické instituce. Budeme-li parafrázovat jednu jeho promluvu k akademické obci Institutu ze srpna 1999, můžeme uvést nejméně tři oblasti, v nichž Institut přináší něco nového.

1. Metoda vědecké práce, která, jelikož bere za výchozí bod „vnitřní jednotu Božího plánu s lidskou osobou, manželstvím a rodinou (...), umožňuje, aby výsledky práce Institutu nebyly pouhým neorganickým souborem toho, co nám k těmto tématům říkají teologie, filosofie a vědy o člověku“.
2. Obsah, který čerpá z výstupů těchto tří oborů a nachází svoji syntézu v tajemství Krista, Ženicha církve.
3. Konečně třetí novinkou je právně-institucionální uspořádání, které činí z Institutu *unicum* mezi církevními akademickými institucemi.

Věnujme se nyní těmto třem bodům podrobněji.

Metoda

Metodou Institutu je podle slov svatého Jana Pavla II. „organická reflexe“ týkající se základů Božího plánu s manželstvím a rodinou. Pouze tato reflexe ohledně základů zajišťuje, že teologická a pastorační stavba bude stát na skále. U této metody syntéza předchází analýzu a pomáhá ji orientovat. Pečlivá vědecká práce vycházející z teologické antropologie v perspektivě „snubního tajemství“ se doporučuje jako hlavní vodítko pro znovuoživení původní jednoty schopné vést výzkum v každé jednotlivé disciplíně ke koherentní a organické vizi. Pouze tak se lze vyhnout pouhému nakupení fragmentů poznání a dosáhnout pochopení té pravdy o lidské lásce, která je nezbytná pro podporu autentické kultury rodiny.

Z křesťanského zjevení vychází adekvátní antropologie a sakramentální pohled na manželství a rodinu, který dovoluje vést dialog s výsledky výzkumu vlastními *filosofickému uvažování* a lidským *vědám*. Tato výchozí jednotu se nachází u základu spolupráce mezi profesory různých předmětů a umožňuje interdisciplinárně pojatý

výzkum a výuku. Ty mají jako předmět propojenou realitu lidské osoby, manželství a rodiny a prohlubují ho z různých a vzájemně se doplňujících pohledů, za užití metod vlastních každému z vědních oborů.

Svatý Jan Pavel II. při jednom z prvních setkání s profesory Institutu vysvětloval metodu, kterou je třeba použít u témat týkajících se manželství a rodiny, následovně. Podle jeho názoru jsou problémy v této oblasti natolik komplexní, že když jim budeme čelit přímo, hrozí nám, že v nich zabředneme. U kořene těchto problémů, které se v té době točily kolem tématu jednoty a plodnosti manželství, se nachází antropologická otázka svobody a lidského těla. Klíč k řešení těchto problémů nám nabízí christologie, tedy studium tajemství vtěleného Božího Syna, který dobrovolně vydává svoje tělo za spásu lidí. Vzájemné prostupování oblastí antropologie na jedné straně a manželství a rodiny na straně druhé má proto svoje hlavní těžiště v teologii těla. V jádru problému člověka se nachází pravda o lásce.

Metoda vlastní Institutu a jeden z jeho základních specifických úkolů při studiu manželství a rodiny spočívá v interdisciplinárním přístupu k vědám o člověku: psychologii, pedagogice, sociologii, právu, biologii, medicíně aj. Z tohoto důvodu nesmí chybět pozorná epistemologická reflexe ohledně statusu každé z věd, aby se předešlo vědeckému universalismu, i dnes velmi rozšířenému v akademickém prostředí. Je nezbytné také překonat rozkol mezi přirozeností (determinismem) a svobodou (kulturním subjektivismem). Ten stojí u základů epistemologického oddělení přírodních a humanitních věd, k němuž došlo v osvícenství a romantismu a který vedl k chybnému dualismu v oblasti poznávání člověka.

Výsledky každého z oborů je třeba ověřit ve světle poznání, které staví na integrální antropologii, tj. na pojetí člověka jako jednoty duše a těla a jeho komunitní vztahovosti (muž-žena, jedinec-společnost) s vědomím jejich původní jednoty. Je třeba tedy vyhnout se každému přístupu, který by vycházel pouze z čistě empirické metody, a nikoli z filosofické reflexe, která by si byla vědoma jejich předpokladů a omezení. Světlo, které snubní tajemství poskytuje různým vědám, může napomoci pochopit vnitřní logiku nejen lidské existence, ale analogicky také i smysl všeho stvoření.

Obsah

Jak už bylo řečeno, Katecheze o lidské lásce představují pro Institut výchozí a základní orientační bod, kterého je třeba se držet i nadále. V nich nacházíme některé zásadní myšlenky, které charakterizují také novost vize Institutu.

1. První přínos spočívá ve vnitřně jednotné perspektivě uchopení Božího plánu, jakou umožňuje propojení mezi Božím zjevením a lidskou zkušeností. Boží slovo osvětluje základní dimenze prvotních zkušeností člověka, který se v nich poznává jako osoba a díky nimž se mu otevrou nové horizonty smyslu. Právě to je obsahem onoho odkazu na (biblický) „počátek“, na němž se zakládá jednota mezi stvořením v Kristu a zkušeností srdce, a to díky vykoupení uskutečněným Kristem.

Tak je možné překonat určitý extrinsicismus, který chápe manželství jako realitu vysvětlitelnou samu o sobě pouze na základě pohlavně rozlišené přirozenosti podléhající přirozenému zákonu, kterou by až dodatečně nezaslouženě povýšil Bůh svým rozhodnutím. Tento pohled má za důsledek to, že nadpřirozená dimenze manželství se považuje za něco sekundárního, v evidentním kontrastu s tím, jakou zásadní úlohu má v každodenním životě mužů a žen.

Tento integrální přístup nám umožňuje pochopit jedinečné postavení manželství a rodiny v Božím plánu i jejich úlohu být trvalým orientačním bodem pro život každého člověka. Ukáže se také význam tajemství, který se vnitřně člení na základě tří výchozích zkušeností, jimiž se vyjadřuje jednota v odlišnosti: vztah mezi duší a tělem, mužem a ženou, a mezi jedincem a společností. Souběžně s tímto tajemstvím lidské existence se ukazuje jako vhodné přijmout za vlastní symbolickou hermeneutiku, která nám umožní pochopit tyto dimenze jako zdroje obecných významů, které zahrnují osobu v její totalitě, se všemi faktory, které ji konstituují.

Díky propojení všech těchto termínů je možné překonat racionalismus, který by nevyhnutelně vedl k podcenění významu zkušenosti v úvahách o manželství a rodině. Klíčovým bodem je v tomto kontextu řeč těla, chápaná jako vyjádření osoby a mající význam znamení.

2. Katecheze svatého Jana Pavla II. také umožňují pochopit jednotu mezi zjevením jako sebesdílením Boha s člověkem a zje-

vením, ke kterému dochází ve zkušenosti každé lidské lásky. Tato skutečnost se nazývá prvotní povolání člověka k lásce (RH 10, FC 11) a je jedním z vůdčích témat v uvažování Institutu. „Láska na jedné straně zjevuje, že srdce člověka je schopné nekonečna, a na straně druhé, že nekonečno se sdílí s člověkem. V tomto smyslu je láska tajemnou anticipací zkušenosti věčnosti v čase. Prostřednictvím snubnosti vnímáme, že nás někdo volá a uvádí v pohyb naši svobodu. Tajemství tak přijme podobu reálné, i když vždy zahalené přítomnosti.“¹²

V plném světle se ukáže charakter události Božího zjevení, které má svůj ústřední bod v Kristu. Skrze Vtělení zjevuje každému člověku jeho povolání k lásce Otcově (srov. GS 22). Prostřednictvím velikonočního tajemství odhaluje také jedinečný význam manželské lásky jako daru sebe sama v těle pro život člověka (srov. GS 24). Nejedná se hlavně o sdělení nových poznatků, ale o událost snubní lásky, která umožňuje Boží lásce zazářit v lásce lidské.

3. V centru perspektivy otevřené *Katechezemi* Jana Pavla II. se nachází adekvátní antropologie, díky níž je možné v celku uchopit, co nám Bůh dal poznat o pravdě o člověku, se zřetelem k jeho základním zkušenostem a v kontextu dějin spásy. Na této adekvátní antropologii závisí i způsob interpretace výsledků jednotlivých vědních oborů, které jsou pro Institut relevantní.

Syntetický přístup zde popsany je nutné rozvinout ve všech jeho teologických a filosofických důsledcích. Teologie ze své strany musí formulovat svá zkoumání ohledně významu manželské lásky následovně: láska mezi mužem a ženou, její svátostný význam a její církevní poslání. Adekvátní antropologii, opírající se o Boží nezasloužené sebedělení a svobodnou odpověď člověka, lze v úplnosti pochopit pouze v její morální dimenzi, prostřednictvím níž člověk směřuje své skutky k oné jedinečné plnosti života, která mu byla ukázána v setkání s Kristem. Taková filosofická a teologická vize otevírá sapienciální horizont, v jehož rámci je možné integrovat – prostřednictvím kritické epistemologie – poznatky o manželství a rodině z věd o člověku, které tvoří nedílnou součást nauky Institutu.

Aby bylo možno zachovat toto bohatství jednoty na obsahové rovině ve všech Sekcích a Přidružených centrech Institutu, bylo

12 A. SCOLA, *Il mistero nuziale. Uomo-donna. Matrimonio-Famiglia*, Marcianum Press, Venezia 2014, 94.

vypracováno tzv. „*core curriculum*“ (základní rozsah učiva). Jedná se o základní předměty, které musejí být zastoupeny v rozvrhu každého institutu – mohou se zde nacházet explicitně, nebo jako vůdčí linie předmětů s jiným názvem.

Právně-administrativní struktura: Sekce a Přidružená centra

Novost Papežského institutu Jana Pavla II. pro studium manželství a rodiny se netýká pouze metody a obsahu výzkumu, ale také jeho jedinečného právně-institucionálního uspořádání. Papež Jan Pavel II. to v promluvě ze srpna 1999 vyjádřil následovně: „je charakteristická jednotou v pluriformitě“. Toto uspořádání se podle slov papeže Benedikta XVI. na audienci z 25. dubna 2006 lépe ukáže, vyjdeme-li z významu, jaký má práce Institutu v poslání církve. Institut představuje v jistém smyslu *unicum* mezi církevními akademickými institucemi. Svatý Jan Pavel II. si totiž přál založit jeden jediný institut, který ale bude mít pobočky rozptýlené po pěti kontinentech, s cílem nabídnout reflexi, která ukáže bohatství jediné pravdy v pluralitě kultur. Z tohoto důvodu je Institut jeden (s jediným velkým kancléřem a jediným ředitelem) a současně působí v různých částech světa prostřednictvím právně zakotvených tzv. Sekcí. V současné době se Institut skládá z Ústředního sídla, které se nachází v Římě a které nemá jen úlohu místní, nýbrž mezinárodní, a sedmi Sekcí: Spojené státy (Washington, DC), Mexiko (Città del Messico, Guadalajara a Monterrey), Španělsko (Valencie a Madrid), Brazílie (Salvador de Bahia), frankofonní Afrika (Cotounu v Beninu), Indie (Changanacherry in Kerale) a Austrálie (Melbern). Ve světě působí také některá Přidružená centra: Bejrût v Libanonu a Středním Východě, Bacolod na Filipínách, Daejeon v Koreji a Bogota v Kolumbii. V plánu jsou centra v anglofonní Africe a přirozeně v České a Slovenské republice.

Díky tomu zde můžeme vidět určité právně-institucionální vyjádření obvyklého dynamismu společenství, jaký probíhá mezi církví univerzální a církvemi místními. Samotný Institut tak v sobě zakouší onu podvojnou dimenzi – římskou a univerzálně katolickou – jaká je charakteristická pro římské papežské univerzity, i když ve formě pokud možno živější a hlubší. Ústřední sídlo se podle prvního článku Statut nachází na Lateránské univerzitě, která nese jedinečný titul:

„Univerzita papeže“. Přesto však je Institut plně autonomní v naplňování svého poslání vymezeného pomocí trojice zde už popsaných cílů: vědeckého, didaktického a pastoračního (čl. 2).

Když se podíváme na Institut a jeho historii, můžeme potvrdit, že princip „jednoty v pluriformitě“ přináší své plody. Neuskutečňuje se totiž pouze v jednotě doktrinálního zaměření, která dodává výzkumu a výuce na účinnosti, ale projevuje se v opravdovém společenství mezi profesory, studenty a personálem Institutu. Nejsme pouze Institutem o rodině, ale také my sami jsme rodina. Toto společenství se realizuje jak v rámci každé ze Sekcí, tak i ve vzájemné výměně mezi nimi, bez ohledu na velké odlišnosti. Tímto způsobem Institut přispívá, jak to vyjádřil svatý Jan Pavel II., k obohacení života, (místních) církví a konečně katolické církve jako takové. Z tohoto důvodu nás Benedikt XVI. vybídl k tomu, abychom střežili hodnotu této „jednoty vize v bádání a vyučování, a to i přes různost míst a senzibility [...] a rozvíjeli bohatství vlastní dané kultuře. Tato charakteristika Institutu se ukazuje jako zvláště vhodná pro studium skutečnosti, jakou je manželství a rodina. Vaše práce může ukázat, jak byl dar stvoření žitý v různých kulturách pozdvižen k milosti Kristova vykoupení“.¹³

Každá ze Sekcí Institutu je relativně autonomní, což není ale na úkor jednoty vize a společenství, které se snažíme podporovat více způsoby. Mezinárodní Rada Institutu, která je složená ze všech viceředitelů Sekcí a ředitelů Přidružených center, se schází jednou ročně. Na ní se rozhoduje o prostředcích dalšího rozvoje Institutu a ověřuje se, zda Institut věrně plní své poslání. Dalšími způsoby budování společenství jsou kongresy a jiné akademické aktivity, krátkodobé hostování profesorů Ústředního sídla v různých Sekcích, návštěvy ředitele, mezinárodní Studijní týdny a různé způsoby trvalé formace profesorů.

Závěr

Exhortace *Amoris laetitia* nás vybízí, abychom pastorační rodiny budovali na skále pravdy o lidské lásce a pevnosti svátostného man-

13 BENEDIKT XVI., *Promluva při příležitosti XXV. výročí založení Papežského institutu Jana Pavla II.*, 11. 5. 2006.

želského pouta. Připomíná nám nutnost učit lásce. Tyto výzvy činí poslání Institutu aktuálnějším, než kdykoli předtím.

Milovat lidskou lásku znamená nechat se uchvátit krásou tajemství, se kterým jsme se setkali; to nám současně umožní vyučovat ostatní, aby si lidskou lásku zamilovali. Při tom objevíme pravdu o lásce v každém srdci, znovu odhalíme její plodnost a umožníme lidské lásce, aby se stala místem, kde se i dnes zjevuje Bůh, kde se otevře cesta, na níž se lidé mohou setkat s Bohem. Toto je poslání, které nám církve svěřuje: napomáhat tomu, aby se lidská láska mohla stát cestou k poznání Boha. Ano, cestou církve je člověk a v jeho nitru se otevírá cesta lásky. V setkání s Kristem, dokonalým zjevením Boha, člověk objeví lásku jako „jádro křesťanské víry, tedy křesťanský obraz Boha, a také z toho vyplývající obraz člověka i jeho životní cesty“ (DCE, 1). Papež Benedikt XVI. tak zaměřuje naši pozornost k lásce. Ta je vzácnou božskou i lidskou skutečností, ale také opotřebovaným a často zdeformovaným slovem, které naléhavě volá po tom, aby bylo obnoveno ve své kráse, a to tak, aby mohlo odkazovat na původ, cíl a cestu ke štěstí člověka ve společenství s Bohem a bližním. Láska je totiž putováním člověka k Bohu (srov. 1 Kor 13).

Každému z nás bylo svěřeno toto poslání: ujmout se tohoto dědictví a umožnit mu přinést plody, rozsévat ho tam, kam přijdeme, pečovat o to, aby ho lidé poznali a přijali. Mnoho lidí doposud nezná bohatství nauky svatého Jana Pavla II., ani to, co Institut jím založený uskutečňuje, nebo má vůči Institutu silné předsudky. Každý, kdo měl možnost ho zakusit, kdo se setkal s tímto dědictvím, má také úkol seznámit ostatní s Institutem, ne kvůli prázdné namyšlenosti nějaké instituce, ale kvůli odpovědnosti, která se rodí z přijatého daru a mandátu sloužit církvi a celému lidstvu.

Milosrdný otec řekl svému synovi – a říká také nám: „Všechno, co je mé, je i tvoje“, a klade nám do rukou své dědictví. Toto dědictví se nachází v rukou Marie, Nejsvětější Panny z Fatimy, ochránkyně Institutu, Matky krásné lásky. Jedině ona nám může pomoci říkat, jak nás to učil svatý Jan Pavel II.: „*Totus tuus ego sum*“ (jsem celý tvůj). Toto je ta pravá odpověď. Tomu, kdo nám daroval všechno, nestačí dát věci. Nemůžeme Bohu dát pouze věci: trochu času, trochu naší inteligence, trochu našeho úsilí při studiu... Musíme se mu darovat úplně, na svědectví lásky, kterou jsme potkali.